

بِسْمِ اللّٰهِ
الرَّحْمٰنِ
الرَّحِیْمِ

قانون پیر خانواده

مؤلف: سید مہدی کاظمی

انتشارات چتر دانش

- عنوان قراردادی
- عنوان قراردادی
- عنوان و نام پدیدآور
- مشخصات نشر
- مشخصات ظاهری
- شابک
- وضعیت فهرست نویسی
- یادداشت
- موضوع
- موضوع
- رده بندی کنگره
- رده بندی دیویی
- شماره کتابشناسی ملی

- نام کتاب
- ناشر
- مؤلف
- نوبت و سال چاپ
- شمارگان
- شابک
- قیمت

کازمی، سیدمهدی، ۱۳۷۱ -
ایران. قوانین و احکام
قانون یار حقوق خانواده/مؤلف سید مهدی کازمی.
تهران: چتر دانش، ۱۳۹۵.
۵۲۵ص.
۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۰۷۱-۷
فیپا
چاپ شانزدهم.
حقوق خانواده -- ایران
حقوق خانواده -- ایران -- دعوی
ب ۱۳۹۵ / ۸ KMH۵۳۳
۳۴۶/۵۵۰۱۵
۴۲۱۲۹۸۸

قانون یار حقوق خانواده
چتر دانش
سید مهدی کازمی
سوم- ۱۴۰۰
۵۰۰
۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۰۷۱-۷
۱۳۵۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خمینیری جاوید(اردیبهشت شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

سخن ناشر

رشته حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله یکی از پرتعدادترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند. این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این‌ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آن‌ها از یک سو و تناسب آن‌ها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه آموزش عالی آزاد چتردانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت‌گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه علمی بیش از پیش به منصفی ظهور برساند.

فرزاد دانشور
مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

فهرست

۹.....	بخش ۱: قوانین حقوقی خانواده.....
۱۰.....	قانون مدنی.....
۱۰.....	کتاب ششم: در قرابت.....
۱۲.....	کتاب هفتم: در نکاح و طلاق.....
۱۲.....	باب اول: در نکاح.....
۱۲.....	فصل اول: در خواستگاری.....
۱۹.....	فصل دوم: در قابلیت صبی برای ازدواج.....
۲۶.....	فصل سوم: در موانع نکاح.....
۴۴.....	فصل چهارم: شرایط صحت نکاح.....
۵۹.....	فصل پنجم: وکالت در نکاح.....
۶۵.....	فصل ششم: در نکاح منقطع.....
۶۸.....	فصل هفتم: در مهر.....
۱۰۶.....	جدول فروض مختلف تأثیر انحلال نکاح بر مهریه.....
۱۰۷.....	فصل هشتم: در حقوق و تکالیف زوجین نسبت به یکدیگر.....
۱۳۲.....	باب دوم: در انحلال عقد نکاح.....
۱۵۱.....	فصل دوم: در طلاق.....
۱۵۱.....	مبحث اول: در کلیات.....
۱۶۲.....	مبحث دوم: در اقسام طلاق.....
۱۷۵.....	مبحث سوم: در عده.....
۱۸۴.....	کتاب هشتم: در اولاد.....
۱۸۴.....	باب اول: در نسب.....
۱۹۶.....	باب دوم: در نگهداری و تربیت اطفال.....
۲۰۶.....	باب سوم: در ولایت قهری پدر و جد پدری.....
۲۱۳.....	کتاب نهم: در خانواده.....
۲۱۳.....	فصل اول: در الزام به انفاق.....
۲۲۴.....	قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۹.....
۲۲۴.....	فصل اول: دادگاه خانواده.....
۲۷۵.....	فصل دوم: مراکز مشاوره خانوادگی.....
۲۷۹.....	فصل سوم: ازدواج.....
۲۸۹.....	فصل چهارم: طلاق.....

۳۱۸	فصل پنجم: حضانت و نگهداری اطفال و نفقه
۳۲۹	فصل ششم: حقوق وظیفه و مستمری
۳۳۳	فصل هفتم: مقررات کیفری
۳۳۶	جدول مواعد قانونی قانون حمایت خانواده
۳۳۷	آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۳/۱۱/۲۷
۳۳۷	فصل اول: دادگاه خانواده
۳۳۷	مبحث اول: کلیات
۳۳۸	مبحث دوم: ارائه گواهی پزشکی توسط زوجین
۳۳۹	مبحث سوم: طلاق توافقی
۳۴۰	مبحث چهارم: داوری
۳۴۰	مبحث پنجم: حقوق زوجه
۳۴۱	مبحث ششم: مدت اعتبار حکم طلاق و گواهی عدم امکان سازش
۳۴۲	مبحث هفتم: حضانت و نگهداری اطفال
۳۴۲	مبحث هشتم: حقوق وظیفه و مستمری
۳۴۳	مبحث نهم: مقررات کیفری
۳۴۴	فصل دوم: مراکز مشاوره خانواده
۳۴۴	مبحث اول: اهداف و تشکیلات
۳۴۵	مبحث دوم: واحد مشاوره خانواده استان‌ها
۳۴۵	مبحث سوم: شرایط اخذ مجوز تأسیس مرکز مشاوره
۳۴۷	مبحث چهارم: اتیان سوگند
۳۴۷	مبحث پنجم: نحوه صدور و اعتبار مجوز ایجاد مرکز مشاوره خانواده
۳۴۸	مبحث ششم: چگونگی تعیین تعرفه خدمت مراکز مشاوره
۳۴۸	مبحث هفتم: نحوه ارائه خدمات مشاوره‌ای
۳۴۹	مبحث هشتم: تخلفات و مجازات‌های انتظامی
۳۴۹	مبحث نهم: سایر موارد
۳۵۰	فصل سوم: ثبت ازدواج و طلاق و وقایع مربوط به آن
۳۵۲	فصل چهارم: نحوه ملاقات والدین با طفل
۳۵۳	از قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۵
۳۵۶	قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست مصوب ۱۳۹۲/۷/۱۰
۳۸۲	آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست مصوب ۱۳۹۴/۴/۲۰

بند «ب» تبصره ۶ قانون اصلاح مقررات مربوط به طلاق مصوب ۱۳۷۱/۱۲/۲۱	۳۸۶
قانون نحوه اهدای جنین به زوجین نابارور مصوب ۱۳۸۲/۴/۲۹	۳۸۹
آیین‌نامه اجرایی قانون نحوه اهدای جنین به زوجین نابارور مصوب ۱۳۸۳/۱۲/۲۴	۳۹۸
فصل اول: تعاریف و کلیات	۳۹۸
فصل دوم: شرایط اهدا و دریافت جنین	۳۹۸
فصل سوم: تکالیف و وظایف مراکز مجاز درمان ناباروری	۳۹۹
فصل چهارم: شرایط لازم جهت دریافت، نگهداری و انتقال جنین	۳۹۹
قانون منع ازدواج کارمندان وزارت امور خارجه با اتباع بیگانه مصوب ۱۳۴۵/۱۰/۲۵	۴۰۱
آیین‌نامه زناشویی بانوان با اتباع بیگانه غیرایرانی مصوب ۱۳۴۵/۷/۶ هیئت وزیران	۴۰۳
آیین‌نامه ازدواج مردان ایرانی با زنان خارجی آواره (دارندگان کارت هویت ویژه اتباع خارجی) مصوب ۱۳۸۱/۲/۱۷	۴۰۷
قانون الحاق یک تبصره به ماده (۱۰۸۲) قانون مدنی مصوب ۱۳۷۶/۲/۱۹	۴۰۹
قانون استفساریه تبصره ذیل ماده (۱۰۸۲) قانون مدنی (مصوب ۱۳۷۶) مصوب ۱۳۸۴/۲/۲۷	۴۰۹
آیین‌نامه اجرایی قانون الحاق یک تبصره به ماده (۱۰۸۲) قانون مدنی مصوب ۱۳۷۷/۲/۱۳	۴۱۰
قانون اجازه رعایت احوال شخصیه ایرانیان غیر شیعه در محاکم مصوب ۱۳۱۲/۳/۳۱	۴۱۶
قانون رسیدگی به دعاوی مطروحه راجع به احوال شخصیه و تعلیمات دینی ایرانیان زرتشتی، کلیمی و مسیحی مصوب ۱۳۷۰/۴/۳	۴۱۷
بخش ۲: قوانین کیفری خانواده	۴۱۸
فصل هفتم قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۹	۴۲۰
از قانون تعزیرات مصوب ۱۳۷۵/۳/۲	۴۲۶
قانون سقط درمانی مصوب ۱۳۸۴/۳/۱۰	۴۴۱
بخش ۳: آرای وحدت رویه	۴۴۴
بخش ۴: آرای هیات عمومی دیوان عدالت اداری مربوط به حوزه حقوق خانواده	۴۵۷
بخش ۵: ضمائهم	۴۶۱
نظامنامه دفتر ثبت ازدواج و طلاق مصوب ۱۳۱۰/۷/۱۷	۴۶۲
نظامنامه مربوط به انتخاب سران دفاتر ازدواج و طلاق مصوب ۱۳۸۷/۸/۲۲	۴۶۵
قانون تأمین زنان و کودکان بی سرپرست مصوب ۱۳۷۱/۸/۲۴	۴۶۷
قانون ترویج تغذیه با شیر مادر و حمایت از مادران در دوران شیردهی مصوب ۱۳۷۴/۱۲/۲۲	۴۷۰
قانون اعتبار گواهی بنیاد شهید انقلاب اسلامی در خصوص صدور حکم موت فرضی غایبان مفقودالاثر انقلاب اسلامی و دفاع مقدس در محاکم صالح مصوب ۱۳۷۶/۱/۲۰	۴۷۲

قانون واگذاری قیومیت محجوران تحت پوشش سازمان بهزیستی کشور به سازمان مذکور تا زمان تعیین قیمت توسط دادگاه صالح مصوب ۱۳۷۶/۴/۲۹.....	۴۷۳
قانون تسهیل ازدواج جوانان مصوب ۱۳۸۴/۹/۲۷.....	۴۷۴
قانون اصلاح قوانین تنظیم جمعیت و خانواده مصوب ۱۳۹۲/۳/۲۰.....	۴۷۷
«دستورالعمل نحوه تشکیل و فعالیت مراکز مشاوره خانواده» مصوب ۱۳۹۶/۱۲/۲۱.....	۴۷۸
فصل اول: کلیات	۴۷۸
فصل دوم: ساختار و وظایف واحد مشاوره.....	۴۷۹
فصل سوم: برگزاری آزمون	۴۸۱
فصل چهارم: شیوه اجرایی ارجاع و نحوه فعالیت مراکز مشاوره خانواده:	۴۸۷
فصل پنجم: نظارت و ارزیابی عملکرد مراکز مشاوره	۴۹۰
فصل ششم: مجازات‌ها و تخلفات انتظامی	۴۹۱
بخش اول: مجازات‌ها و تخلفات انتظامی مشاور خانواده	۴۹۱
بخش دوم: تخلفات و مجازات‌های انتظامی مؤسسان مراکز مشاوره	۴۹۲
فصل هفتم: تعرفه	۴۹۳
فصل هشتم: مسائل متفرقه	۴۹۴
قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹/۲/۲۳.....	۴۹۶
فصل اول: کلیات	۴۹۶
فصل دوم: تشکیلات	۴۹۸
فصل سوم: جرایم و مجازات‌ها	۵۰۱
فصل چهارم: تحقیق، رسیدگی و تدابیر حمایتی	۵۰۶
آیین‌نامه اجرایی ماده (۶) قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۴۰۰/۳/۳۰.....	۵۱۰
فصل اول: کلیات	۵۱۰
فصل دوم: اقدامات پیشگیرانه و حمایتی	۵۱۲
فصل سوم: هماهنگی، آموزش و ارزیابی	۵۲۲
فهرست منابع	۵۲۴

سخن مؤلف

حقوق علمی است که رسالت اولیه آن را می‌توان ایجاد نظم در روابط اجتماعی و در نهایت حفظ جامعه مدنی دانست. به اقتضای این هدف، هر کجا که سخن از رابطه‌ای اجتماعی باشد، حقوق ورود پیدا می‌کند و با وضع قاعده حقوقی در پی ایجاد نظم در آن رابطه است. خانواده به‌عنوان هسته اولیه شکل‌گیری جامعه که می‌توان آن را «جامعه کوچک» نیز خواند، بستر شکل‌گیری روابط اشخاص است. بدین ترتیب «حقوق خانواده» با هدف نظم‌دهی به این اجتماع کوچک و حفظ آن شکل می‌گیرد و رسالت خود را باز می‌یابد. هنوز هم بر سر اینکه آیا خانواده را قواعد اخلاقی باید اداره کند یا قواعد حقوقی نزاع وجود دارد ولی باید گفت که کماکان، این قواعد حقوقی است که انسجام‌بخش روابط خانوادگی بوده و اخلاق با همه تقدس و احترامی که دارد قادر به انجام این مهم نیست. بدین ترتیب اهمیت و تقدس حقوق خانواده آشکار می‌گردد تا آنجا که قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در یک اصل مجزا (اصل دهم) اختصاصاً سخن از حقوق خانواده می‌گوید. با این حال، در حال حاضر نظام مطالعاتی حقوق خانواده در ایران از دو مشکل اساسی رنج می‌برد؛ مشکل نخست اختلاط «حقوق خانواده» با «حقوق زن» و از بین بردن توازن حقوق زوجین در خانواده به سود زن است و دیگری حجم عجیب کتب و آثار بی‌کیفیت انتشار یافته در این حوزه که طوطی‌وار از یکدیگر تقلید یافته‌اند و گویی دیواری کوتاه‌تر از دیوار حقوق خانواده برای دست به قلم بردن و رزومه‌سازی وجود نداشته است!

کتاب پیش رو با هدف ایجاد یک مجموعه کامل برای دانشجویان و پژوهشگران حوزه‌ی حقوق خانواده نگارش یافته و نکات زیر در خصوص آن قابل بیان است:

۱. «جامع‌نگری» مسئله‌ای غیرقابل‌انکار در نگارش این کتاب بوده و کلیه قوانین مربوط به حوزه خانواده اعم از قوانین حقوقی، کیفری و آرای وحدت رویه هیات عمومی دیوان عالی کشور و آرای هیات عمومی دیوان عدالت اداری مورد لحاظ قرار گرفته و شرح داده شده است.
 ۲. آن دسته از نظریات مشورتی اداره حقوقی قوه قضاییه که در موضوعات مهم و بحث برانگیز صادر شده و از قدرت استدلال حقوقی قابل توجهی نیز برخوردار است، در این کتاب جمع‌آوری شده است.
 ۳. کلیه‌ی سوالات آزمون‌های حقوقی سالیان اخیر از جمله آزمون کارشناسی ارشد حقوق خانواده و مطالعات زنان و آزمون‌های قضاوت و وکالت جمع‌آوری شده و در پایان هر ماده قرار داده شده است.
 ۴. در انتهای هر ماده سوالات تالیفی متعددی در سطح نسبتاً دشوار و استاندارد و شبیه به آزمون‌های حقوقی طراحی شده است تا این کتاب را تبدیل به منبع مناسبی برای متقاضیان قبولی در رشته‌های حقوق خانواده و مطالعات زنان در سطح دکتری و کارشناسی ارشد نماید.
- در پایان از تمامی اساتید گرانقدرم در پژوهشکده خانواده دانشگاه شهید بهشتی (قطب علمی خانواده ایران) و مسئولین انتشارات چتر دانش که مرا در چاپ این کتاب یاری کردند تشکر و قدردانی می‌کنم و در نهایت، ارزش معنوی این اثر را تقدیم به همسر مهربانم خانم زهراء سادات ابراهیمی کرده که اوقات پژوهش و شب بیداری‌های مرا مهرورزانه صبوری می‌کند.
- برخی از نکات از کتاب فقه الاسرة از شرایع الاسلام با ترجمه فارسی اخذ شده است.

اللَّهُمَّ وَفَّقْنِي لِمَا تُحِبُّ وَتَرْضَى مِنَ الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ وَالنِّيَّةِ وَالْهُدَى، إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

میرسیدمهدی کاظمی

(seyedbox@gmail.com)

پاییز ۱۳۹۵

قانون مدنی

کتاب ششم: در قرابت

ماده ۱۰۳۱- قرابت بر دو قسم است: قرابت نسبی و قرابت سببی.

نکته ۱: این ماده اسباب قرابت را برشمرده است اما «قرابت رضاعی» در آن مشاهده نمی‌شود. به موجب ماده ۱۰۴۶ قانون مدنی، قرابت رضاعی از حیث حرمت نکاح در حکم قرابت نسبی است. بنابراین تنها اثر قرابت رضاعی، ایجاد مانعیت نکاح است و سایر آثار قرابت از جمله ارث و یا نفقه در آن منتفی است.

ماده ۱۰۳۲- قرابت نسبی به ترتیب طبقات ذیل است:

طبقه اول- پدر و مادر و اولاد و اولاد اولاد.

طبقه دوم- اجداد و برادر و خواهر و اولاد آنها.

طبقه سوم- اعمام و عمات و احوال و خالات و اولاد آنها.

در هر طبقه، درجات قرب و بعد قرابت نسبی به عده‌ی نسل‌ها در آن طبقه معین می‌گردد. مثلاً در طبقه‌ی اول، قرابت پدر و مادر با اولاد در درجه‌ی اول و نسبت با اولاد اولاد در درجه‌ی دوم خواهد بود و هكذا در طبقه‌ی دوم قرابت برادر و خواهر و جد و جده در درجه‌ی اول از طبقه‌ی دوم و اولاد برادر و خواهر و جد پدر در درجه‌ی دوم از طبقه‌ی دوم خواهد بود و در طبقه‌ی سوم قرابت عمو و دایی و عمه و خاله در درجه‌ی اول از طبقه‌ی سوم و درجه‌ی اولاد آنها در درجه‌ی دوم از آن طبقه است.

نکته ۱: برای تعیین قرابت دو شخص با یکدیگر، باید به دو عنصر طبقه و درجه توجه نمود. طبقات قرابت همان است که قانون در این ماده برشمرده است و به سه طبقه تقسیم می‌شوند. در درون هر طبقه نظام درجه‌بندی اقارب وجود دارد که برای تعیین درجه، باید به مفهوم نسل توجه نمود. برای مثال در طبقه اول، درجه قرابت والدین با اولاد، درجه اول است و با اولاد آنها (نوه) به لحاظ اینکه یک نسل تفاوت دارند، درجه دوم است. منظور از نسل در این مثال، والدین نوه‌ها هستند که عامل پیونددهنده‌ی آنها با

پدربزرگ و مادربزرگ می‌باشند. همچنین در طبقه دوم، قرابت برادر و خواهر با یکدیگر درجه اول محسوب می‌شود و قرابت با اولاد آنها از حیث اینکه یک نسل فاصله می‌افتد، درجه دوم است و قرابت با اولاد اولاد آنها درجه سوم و ...

نکته ۲: برای تعیین درجه‌ی قرابت شخص با خویشان سببی، باید به درجه‌ی قرابت آنها با زوج یا زوجه‌ی وی توجه کرد. برای مثال، والدین زوجه چون اقرای نسبی درجه یک وی محسوب می‌شوند، اقرای سببی درجه یک زوج نیز هستند.

نکته ۳: مثال ذیل این ماده که برادر و خواهر زوج یا زوجه را از اقرای سببی درجه دو به حساب آورده است، اشکال دارد و ناشی از خلط نظام تقسیم‌بندی خطی و طبقاتی اقارب بوده است.

نکته ۴: خویشان زن با اقوام مرد هیچ قرابتی ندارند. برای مثال مادر زن با پدر شوهر در نظر قانون بیگانه است.^۱

نکته ۵: قرابت سببی شامل قرابت زوجین با یکدیگر و قرابت اقرای نسبی زوجین با زوج یا زوجه است. بنابراین بین اقرای سببی زوجین با زوج و زوجه از نظر قانون قرابتی وجود ندارد. برای مثال بین دو باجنای و جاری و هوو قرابتی وجود ندارد.

نکته ۶: موارد ردّ دادرسی ناشی از قرابت نسبی یا سببی بر اساس همین مواد تعیین می‌گردد.

نکته ۷: به‌طورکلی در تقسیم‌بندی اقربا دو سیستم وجود دارد:

الف) سیستم طبقاتی؛ که قانون مدنی در ماده ۱۰۳۲ آن را وارد نظام حقوقی ایران کرده است. سیستم طبقاتی برای تنظیم حقوق ارث که همه‌ی رابطه‌ها با شخص متوفی در نظر گرفته می‌شود، مفید است اما اشکال آن این است که خویشاوندی دو تن بر حسب اینکه کدام یک مرکز محاسبه شود، تفاوت می‌کند؛ مثلاً خویشی بین عمو با برادرزاده همان نیست که برادرزاده با عمو دارد.

ب) سیستم خطی؛ که اقارب در دو خط مستقیم (عمودی) و غیرمستقیم (افقی) تقسیم شده‌اند که درجه‌ی قرابت با حرکت به طرف جامع نسب و از جامع نسب به طرف خویش دیگر تعیین می‌گردد. در بحث نفقه‌ی اقارب، از این سیستم استفاده شده است. حُسنِ سیستم خطی این است که درجه‌ی قرابت دو شخص یکسان می‌ماند؛ برای مثال، عمو و برادرزاده همیشه خویش درجه دو محسوب می‌شوند اما این نوع تقسیم اقارب، در نظام حقوق ارث کارایی ندارد.

۱- زوجه با پدر زوجه چه نوع قرابتی دارد؟

(اِرش مطالعات زنان ۸۷)

ب) درجه دوم نسبی از طبقه اول

الف) درجه اول سببی از طبقه اول

د) درجه سوم نسبی از طبقه اول

ج) درجه دوم سببی از طبقه دوم

۲- برادر زوجه با برادر زومه چه نوع قرابتی دارند؟

- الف) قرابت سببی درجه اول از طبقه دوم
 ب) قرابت سببی درجه دوم از طبقه دوم
 ج) قرابت سببی درجه اول از طبقه سوم
 د) هیچ قرابتی ندارند.

پاسخنامه

۱ الف

۲ د طبق ماده ۱۰۳۳ قانون مدنی قرابت سببی محدود به رابطه زوج با اقارب زوجه و رابطه زوجه با اقارب زوج است و بنابراین خویشان زن با خویشان مرد هیچ قرابتی ندارند.

کتاب هفتم: در نکاح و طلاق

باب اول: در نکاح

فصل اول: در خواستگاری

ماده ۱۰۳۴- هر زنی را که خالی از موانع نکاح باشد می‌توان خواستگاری نمود.

- نکته ۱:** خواستگاری عبارت است از ابراز تمایل ازدواج به جنس مخالف خود.
- نکته ۲:** ظاهر ماده ۱۰۳۴ از باب غلبه، عمل خواستگاری را محدود به مرد می‌کند اما هیچ اشکال قانونی و شرعی وجود ندارد که زنان نیز از مردان خواستگاری نمایند.
- نکته ۳:** به نظر ماده ۱۰۳۴ قانون مدنی دارای مفهوم مخالف بوده و وصف در این ماده وصف احترازی است؛ در نتیجه خواستگاری از زنانی که نکاح با آنها ممنوع است، مستنداً به مفهوم ماده‌ی مزبور جایز نیست. با این حال، ضمانت اجرای خاصی برای آن پیش‌بینی نشده است. از نظر فقهی نیز مقدمه‌ی حرام، حرام است. خواستگاری مقدمه‌ی نکاح است؛ پس خواستگاری از زنانی که ازدواج با آنها ممنوع است، حرام است.
- نکته ۴:** خواستگاری ممکن است به توافق برای نکاح بینجامد؛ در این صورت، نهاد نامزدی محقق می‌گردد.
- نکته ۵:** صرف خواستگاری از شخصی دیگر؛ حتی نامزدی با وی، مانع از آن نیست که دیگران از همان شخص مجدداً خواستگاری نمایند. بنابراین، در نظام حقوقی ما، خواستگاری از یک شخص،

ایجاد حق تقدم در نکاح با وی نمی‌کند.

نکته ۶: صرف خواستگاری از شخصی که ازدواج با وی ممنوع است، عنوان مجرمانه ندارد؛ مگر آنکه شرایط جرم مزاحمت برای بانوان محقق باشد. (ر.ک. ماده ۶۱۹ قانون تعزیرات)

۱- کدام گزینه درموضوع «خواستگاری» صمیم نیست؟

- الف) صرف خواستگاری از دیگری، برای شخص ایجاد حقی در ازدواج نمی‌کند.
 ب) فقط از هر شخصی که خالی از موانع نکاح باشد می‌توان خواستگاری نمود.
 ج) خواستگاری از زن شوهردار موجب مسئولیت کیفری است.
 د) صرف خواستگاری از زن شوهردار یا زنی که نکاح با وی ممنوع است، جرم نیست مگر آنکه عنوان مجرمانه‌ی مزاحمت برای زنان صدق کند.

پاسخنامه

۱ ج

ماده ۱۰۳۵- وعده ازدواج ایجاد علقه زوجیت نمی‌کند، اگرچه تمام یا قسمتی از مهریه که بین طرفین برای موقع ازدواج مقرر گردیده پرداخته شده باشد. بنابراین، هر یک از زن و مرد مادام که عقد نکاح جاری نشده می‌تواند از وصلت امتناع کند و طرف دیگر نمی‌تواند به هیچ وجه او را مجبور به ازدواج کرده و یا از جهت صرف امتناع از وصلت مطالبه خسارتی نماید.

نکته ۱: وعده‌ی ازدواج قبل از آن که یک تعهد حقوقی باشد، تعهدی اخلاقی است؛ طبق اعتقاد اکثر حقوقدانان، متعهد به ازدواج را نمی‌توان ملزم به ازدواج نمود و ماده ۱۰ قانون مدنی در این خصوص نمی‌تواند مستند الزام قرار گیرد.

نکته ۲: جایز بودن وعده‌ی ازدواج یا نامزدی از نوع جواز حکمی است و نمی‌توان با قراردادن آن در ضمن عقد لازمی آن را لازم نمود.

نکته ۳: در صورتی که ضمن تعهد به زناشویی، وجه التزامی برای تخلف از آن شرط شده باشد، مفاد آن نافذ نیست و نمی‌توان به دلیل تخلف متعهد، از او وجه التزام گرفت.

نکته ۴: امکان برهم زدن نامزدی، منافاتی با مسئولیت ناشی از سوءاستفاده از این حق، ندارد.^۱ مطابق این نظر، اگر نامزد برای برهم زدن نامزدی، علت موجهی نداشته باشد امکان مطالبه‌ی خسارات مادی و معنوی از وی وجود دارد و بند اول ماده ۴ قانون جدید حمایت خانواده نیز مؤیدی بر این ادعاست.

۱- آقای امدی از خانم الف که نامزد شش‌ماهه دیگری به نام A بوده، فواستگاری می‌نماید و متعاقب آن، عقد نکاح فیما بین ایشان منعقد می‌گردد ...

(تقاضاوت ۷۷)

الف) عقد نکاح صحیح است.

ب) عقد نکاح باطل است.

ج) در صورت اذن نامزد قبلی صحیح است.

د) عقد نکاح غیرنافذ است.

۲- زن و مرد با یکدیگر توافق نمودند که در تاریخ معینی ازدواج کنند. قسمتی از مهریه هم که برای موقع ازدواج مقرر شده، به زن پرداخت گردیده است. در موعد مقرر، مرد ماضر به ازدواج نشده است. زن چه اقدام قانونی می‌تواند علیه او به عمل آورد؟

(ارشد آزار ۸۲)

الف) می‌تواند مرد را از طریق دادگاه ملزم به ازدواج نماید.

ب) می‌تواند بقیه مهر را از مرد مطالبه کند.

ج) هیچ اقدام قانونی برای وی میسر نیست.

د) می‌تواند به علت امتناع شوهر از ازدواج مطالبه‌ی خسارت نماید.

۳- اگر یکی از نامزدها بدون هیچ‌گونه عذر موجهی از ازدواج فوداری کند ...

(وکالت ۸۷)

الف) مسئول پرداخت نصف هزینه‌های متعارف طرف دیگر است.

ب) فقط باید هزینه‌های متعارفی را که نامزد دیگر متحمل شده پرداخت نماید.

ج) هیچ مسئولیتی نسبت به هزینه‌های طرف دیگر ندارد.

د) باید کلیه هزینه‌ها را که طرف دیگر متحمل شده پرداخت نماید.

۴- توافق طرفین بر التزام به نامزدی و اسقاط حق رجوع از آن، چه اعتباری دارد؟

(ارشد آزار ۹۴)

الف) غیرنافذ است.

ب) صحیح و لازم‌الاتباع است.

ج) باطل است.

د) غیرقابل استناد است.

۵- در صورت امتناع از وصلت منظور توسط هر یک از طرفین در دوران نامزدی، کدام مورد صمیم است؟

(وکالت ۹۴)

الف) مطالبه‌ی خسارت تحت شرایطی مقدور است.

ب) صرف امتناع از وصلت، موجب ضمان است.

ج) امکان الزام به انعقاد نکاح وجود دارد.

د) امکان مطالبه خسارت وجود ندارد.

۶- کدام نظریه در فصوص مبنای الزام به جبران خسارت ناشی از بر هم زدن نامزدی، به حقوق ایران نزدیک‌تر است؟

(رکتری مطالعات زنان ۹۶)

الف) مبنای الزام، قرارداد نامزدی است که یکی از طرفین، تعهد برخاسته از آن را نقض نموده است.

ب) مبنای الزام، سوءاستفاده از حق و تقصیر نامزدی است که بدون علت موجه، نامزدی را بر هم زده و

مسبب ورود خسارت به طرف دیگر شده است.

ج) مبنای الزام، بطلان وعده نکاح است که ایجاب می‌نماید عامل بطلان، خسارت نامزد دیگر را جبران نماید.

د) مبنای الزام، ضمان ناشی از عدم ایفای یک‌جانبه تعهد از ناحیه بر هم زننده است.

۷- تعیین وجه التزام برای پایبندی طرفین به پیمان نامزدی:

(دکترتري مطالعات زنان ۹۷)

- الف) در فرض رجوع از نامزدی، صرفاً چنانچه وجه التزام ضمن وعده نکاح باشد، قابل مطالبه نیست.
- ب) در فرض رجوع از نامزدی، صرفاً در صورتی که وجه التزام ضمن عقد لازم باشد، قابل مطالبه است.
- ج) تأثیری در جایز بودن وعده نکاح ندارد؛ مگر آنکه به صورت شرط ضمن عقد لازم یا در قالب عقدی مستقل باشد.
- د) تأثیری در جایز بودن وعده نکاح ندارد؛ هرچند به صورت شرط ضمن عقد لازم یا در قالب عقدی مستقل باشد.

۸- اگر نگین و علی پیمان نامزدی ببندند و نگین بدون عذر موجه نامزدی را به هم بزند، در این صورت کدام گزینه صحیح است؟

- الف) اگر علی بخشی از مهر را به نگین داده باشد، نمی‌تواند آن را مسترد کند.
- ب) اگر پیش از نکاح بین طرفین نزدیکی رخ داده باشد، نگین مستحق مهرالمثل است.
- ج) اگر علی به علت بر هم خوردن غیرموجه نامزدی لطمه روحی خورده باشد، می‌تواند از نگین خسارت معنوی مطالبه کند.
- د) اگر علی در دوارن نامزدی کتاب نفیسی به نگین هدیه داده باشد و کتاب بدون تقصیر نگین تلف شود، نگین ضامن قیمت کتاب است.

پاسخنامه

- ۱ الف ۲ ج ۳ ج ۴ ج ۵ الف ۶ ب ۷ د جایز بودن وعده ازدواج و امکان بر هم زدن آن از احکام آمره قانونی است و امکان التزام طرفین با تعیین وجه التزام ولو در ضمن عقد لازم، منتفی است. ۸ ج

ماده ۱۰۳۶- حذف شده به موجب ماده ۲۲ قانون اصلاح موادی از قانون مدنی مصوب ۱۳۷۰.

ماده ۱۰۳۷- هر یک از نامزدها می‌توانند در صورت به هم خوردن وصلت منظور، هدایایی را که به طرف دیگر یا ابویین او برای وصلت منظور داده است مطالبه کند. اگر عین هدایا موجود نباشد مستحق قیمت هدایایی خواهد بود که عادتاً نگاه داشته می‌شود، مگر اینکه آن هدایا بدون تقصیر طرف دیگر تلف شده باشد.

نکته ۱: فروض مختلف استرداد هدایای نامزدی:

الف) عین هدیه موجود است ولو اینکه هدیه از اموال مصرف‌شدنی باشد ← قابل استرداد است.
 ب) عین هدیه موجود نیست و هدیه از اموال مصرف‌شدنی بوده است ← قابل استرداد نیست.
 ج) عین هدیه موجود نیست و هدیه از اموالی بوده است که عادتاً نگهداری می‌شوند ← قیمت هدیه قابل مطالبه است اگر با تقصیر تلف شده باشد.

نکته ۲: این ماده در خصوص هدایایی است که طرفین در دوران نامزدی به یکدیگر می‌دهند. در این خصوص باید به تفاوت مفهوم نامزدی حقوقی و نامزدی عرفی توجه کرد. منظور از نامزدی حقوقی مدت زمان بین خواستگاری تا انعقاد عقد نکاح است که هنوز علقه‌ی زوجیت ایجاد نشده است؛ لکن عرف به مدت زمان بین عقد نکاح تا دخول (عروسی)، نامزدی می‌گوید. در صورتی که هدایایی در دوره‌ی نامزدی عرفی داده شود، حکم آن تابع این ماده نیست و قواعد عمومی عقد هبه بر آن حاکم است.

نکته ۳: نامه‌هایی که دو طرف در دوران نامزدی برای یکدیگر فرستاده‌اند، در صورت بقا قابل استرداد است ولی از بابت تلف آنها نمی‌توان مطالبه‌ی خسارت کرد.^۱

نکته ۴: هدایای مصرف‌شدنی به‌طور قطع بخشیده می‌شود و تلف آنها ضمانتی به بار نمی‌آورد.^۲
نکته ۵: شیربها از تعهدات ضمن عقد نکاح است و قبل از عقد نمی‌دهند و عبارت «یا ابوین او» در ماده ۱۰۳۷ قانون مدنی ربطی به شیربها ندارد.^۳

۱- در مورد ماهیت حقوقی هدایای نامزدی کدام‌یک از گزینه‌های زیر تناسب دارد؟ (ارشد آزار ۸۵)

- الف) این هدایا هبه‌ی معلق است به انعقاد نکاح.
 ب) این هدایا هبه‌ی منجز است با تعلیق انفساخ عقد به عدم تحقق نکاح.
 ج) این هدایا امانت قانونی هستند که در فرض انعقاد نکاح، تبدیل به ملکیت می‌شود.
 د) این هدایا امانت مالکانه است معلق به انعقاد نکاح.

۲- اگر قرارداد نامزدی منتهی به نکاح نشود، کدام گزینه درباره‌ی استرداد هدایا صمیم است؟

(ارشد خانواده ۸۹)

- الف) مرد حق دارد قیمت یکصد کیلوگرم میوه‌ی هدایی به خانواده‌ی زن را مطالبه کند.
 ب) مرد حق دارد عین یا قیمت دوچرخه‌ای را که به پدرزن داده است مطالبه نماید.
 ج) مرد حق ندارد گوشی تلفنی را که به زن داده است مطالبه کند.
 د) مرد حق دارد قیمت کفشی را که به زن داده است و در حریق منزل از بین رفته است مطالبه کند.

۳- اگر هبه بودن ملقه‌ی نامزدی یکی از نامزدها که در قبض وی است، به عنوان شرط نتیجه در ضمن

۱- همان، ص ۶۳۹.

۲- همان جا.

۳- جعفری لنگرودی، محمدجعفر، حقوق خانواده، چاپ چهارم، تهران، گنج دانش، ۱۳۸۶، ص ۱۲.

عقد فایز لازم بر نامزد دیگر شرط شده باشد و نامزدی به هم بفورد، کدام مورد در فصوص امکان یا

عدم امکان استرداد هبه به وسیله‌ی مشروط علیه صمیم است؟ (تفسیرات ۹۳)

الف) شرط باطل است، چون مالکیت نیازمند سببی غیر از شرط است.

ب) مشروط علیه (واهب) حق استرداد عین موهبه را دارد ولی مشروط له حق فسخ قرارداد اصلی را نخواهد داشت.

ج) مشروط علیه (واهب) حق استرداد عین موهبه را دارد و در این صورت مشروط له می‌تواند قرارداد اصلی را فسخ نماید.

د) مشروط علیه (واهب) حق استرداد عین موهبه را ندارد.

۴- کدام گزینه در صورت برهم‌زدن نامزدی توسط زن، درست است؟ (دکتری مطالعات زنان ۹۳)

الف) مرد می‌تواند از بابت امتناع از وصلت، از زن مطالبه‌ی خسارت کند.

ب) مرد می‌تواند هدایایی را نیز که بدون تقصیر زن تلف شده است، مطالبه کند.

ج) مرد می‌تواند صرفاً هدایایی را که به طرف دیگر برای وصلت منظور داده است، مطالبه کند.

د) مرد می‌تواند هدایایی را که به طرف دیگر یا ابوبین او برای وصلت منظور داده است، مطالبه کند.

۵- پیمانچه پس از انعقاد عقد نکاح، زوج استرداد هدایای دوران نامزدی را فواستار شود و زوجه مدعی

تلف گردد: (دکتری مطالعات زنان ۹۹)

الف) زوج حقی بر استرداد عین یا مثل و یا قیمت هدایا ندارد.

ب) دادگاه حسب ماهیت حقوقی عقد منجر به هدیه و احکام و آثار مترتب بر آن اتخاذ تصمیم می‌کند.

ج) زوج مستحق قیمت هدایایی است که عادتاً نگه داشته می‌شود؛ مگر آنکه بدون تقصیر طرف دیگر تلف شده باشد.

د) زوجه مکلف به استرداد عین هدایا است؛ مگر آنکه تلف را ثابت کند، در این صورت مکلف به پرداخت مثل یا قیمت است.

پاسخنامه

۱ ب در مورد ماهیت حقوقی هدایای دوران نامزدی، نظر مشهور حقوقدانان بر این است که این هدایا عقد هبه‌ای است که در آن شرط فاسخ ضمنی وجود دارد که اگر به هر دلیل وصلت مورد نظر محقق نشد، طرف دیگر بتواند هدیه را پس بگیرد.

۲ ب ۳ د ۴ د ۵ ج

ماده ۱۰۳۸- مفاد ماده قبل، از حیث رجوع به قیمت در موردی که وصلت منظور در اثر فوت یکی از نامزدها به هم بخورد، مجرا نخواهد بود.

نکته ۱: مفاد این ماده در شرایط زیر جریان پیدا می‌کند:

الف) هدیه از اموال مصرف‌شدنی نباشد.

ب) عین هدیه موجود نباشد.

ج) هدیه به واسطه تقصیر نامزد تلف شده باشد.

د) نامزدی با فوت یکی از نامزدها برهم خورد.

نکته ۲: تفاوتی نمی‌کند که وصلت در اثر فوت دهنده‌ی هدیه برهم خورد یا گیرنده‌ی آن.

نکته ۳: فوت یکی از نامزدها از حیث رجوع به عین هدایا اثری ندارد و ممکن است ورثه‌ی نامزد دهنده‌ی هدیه، اقامه‌کننده‌ی دعوا باشند.

۱- زن و مردی با یکدیگر نامزد شده‌اند. مرد در دوران نامزدی یک ملقه انگشتر به زن هدیه می‌دهد. اما انگشتر مزبور در دست زن تلف می‌شود. متعاقب آن بر اثر فوت مرد، نامزدی به هم می‌فورد. در فصوص امکان مطالبه‌ی قیمت انگشتر از سوی وراث مرد، کدام عبارت صمیم است؟ (وکالت ۹۱)

الف) وراث مرد حق رجوع به قیمت آن را خواهند داشت.

ب) در هیچ صورت وراث مرد حق رجوع به قیمت انگشتر را ندارند.

ج) چنانچه تلف انگشتر به دلیل تقصیر زن بوده باشد، وراث مرد حق رجوع به قیمت انگشتر را خواهند داشت.

د) تنها در صورتی که تلف آن در نتیجه‌ی حوادث فهری باشد، وراث مرد حق رجوع به قیمت را ندارند.

۲- با فرضی که نامزدی بر اثر فوت یکی از طرفین آن از بین برود، کدام عبارت در فصوص استرداد هدایای آن دوران صمیم است؟

الف) می‌توان عین ساعتی را که مرد به پدر زن داده است مطالبه نمود.

ب) می‌توان مخارج هزینه‌هایی را که برای نامزدی شده است مطالبه کرد.

ج) می‌توان قیمت ساعتی را که مرد به پدر زن داده و وی آن را تلف کرده است مطالبه کرد.

د) می‌توان قیمت ساعتی را که مرد به پدر زن داده و بدون تقصیر او تلف شده است مطالبه کرد.

۳- ورثه‌ی نامزد متوفی ...

الف) حسب مورد می‌توانند عین یا قیمت هدایای دوران نامزدی را از طرف مقابل یا ابوین او مطالبه نمایند.

ب) فقط می‌توانند عین هدایای دوران نامزدی را از طرف مقابل یا ابوین او مطالبه کنند؛ مشروط بر اینکه هدیه از اموال مصرف‌شدنی نباشد.

ج) فقط می‌توانند قیمت هدایای دوران نامزدی را از طرف مقابل یا ابوین او مطالبه کنند؛ مشروط بر اینکه عین هدیه بدون تقصیر تلف شده باشد.

د) فقط می‌توانند قیمت هدایای دوران نامزدی را از طرف مقابل یا ابوین او مطالبه کنند؛ مشروط بر اینکه عین هدیه به واسطه‌ی تقصیر تلف شده باشد.

پاسخنامه

۱ ب ۲ الف ۳ ب

ماده ۱۰۳۹- حذف شده به موجب ماده ۲۳ قانون اصلاح موادی از قانون مدنی مصوب ۱۳۷۰.

ماده ۱۰۴۰- هر یک از طرفین می‌تواند برای انجام وصلت منظور، از طرف مقابل تقاضا کند که تصدیق طبیب به صحت از امراض مسریه‌ی مهم از قبیل سفلیس و سوزاک و سل ارائه دهد.

نکته ۱: این ماده از قانون مدنی، متضمن اختیار هر یک از زوجین نسبت به اخذ گواهی پزشکی قبل از ازدواج است؛ لکن این مقرر با ماده ۲۳ قانون حمایت خانواده که زوجین را مکلف به اخذ گواهی سلامت و عدم اعتیاد می‌کند، در واقع نسخ ضمنی شده است.

نکته ۲: در صورتی که سردفتر ازدواج بدون اخذ گواهی موضوع ماده ۲۳ قانون حمایت خانواده، اقدام به ثبت نکاح کند، منفسل از اشتغال به سردفتری خواهد شد. (ر.ک. ماده ۵۶ قانون حمایت خانواده)

۱- در نظام حقوقی ایران اخذ گواهی پزشکی قبل از ازدواج ...

- الف) طبق مقررات قانون مدنی، اختیاری است ولی به موجب قوانین دیگر اجباری شمرده شده است.
 ب) صرفاً در مورد اعتیاد الزامی است.
 ج) صرفاً در مورد اعتیاد و مواردی که طرفین ازدواج مبتلا به بیماری مسری باشند الزامی است.
 د) الزامی است ولی انعقاد نکاح و ثبت آن بدون اخذ گواهی مزبور ممکن است.

پاسخنامه

۱ الف رجوع کنید به ماده ۲۳ قانون حمایت خانواده.

فصل دوم: در قابلیت صحی برای ازدواج

ماده ۱۰۴۱- عقد نکاح دختر قبل از رسیدن به سن ۱۳ سال تمام شمسی و پسر قبل از رسیدن به سن ۱۵ سال تمام شمسی منوط است به اذن ولی به شرط رعایت مصلحت با تشخیص دادگاه صالح.

نکته ۱: ولایت قهری پدر و جد پدری اصولاً محدود به امور مالی مولی علیه است (ماده ۱۱۸۳ ق.م.) و ولایت آنها در امور غیرمالی نیاز به نص دارد. ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی نمونه‌ای از ولایت ولی

قهری در امر غیرمالی (نکاح) است.

نکته ۲: ولایت پدر و جد پدری در فرض حیات هر دو، ترتیبی نیست؛ بلکه در عرض یکدیگر است.^۱
نکته ۳: فرض ضرر برای کودک در نکاح وجود دارد، چون او را از حق انتخاب همسر محروم

می‌سازد. پس ولی قهری باید ضرورت اقدام خود را پیش از نکاح در دادگاه ثابت کند.^۲

نکته ۴: اقدام ولی باید به مصلحت کودک باشد و صرف عدم مفسده کافی نیست. در غیر این صورت، نکاح کودک به صورت فضولی واقع شده که منوط به تنفیذ یا رد وی پس از بلوغ است.^۳

نکته ۵: ولایت پدر و جد پدری، به دلیل نقص در کمال رشد (مانند جنون، مستی، اغما، کفر و احرام) معلق می‌شود.^۴

نکته ۶: ملاک سن قانونی ازدواج، شمسی است نه قمری.

نکته ۷: دادگاه صالح در این خصوص، دادگاه خانواده است.

نکته ۸: ماده ۵۰ قانون حمایت خانواده: «هرگاه مردی برخلاف مقررات ماده (۱۰۴۱) قانون مدنی ازدواج کند، به حبس تعزیری درجه شش محکوم می‌شود. هرگاه ازدواج مذکور به موقعی منتهی به نقص عضو یا مرض دائم زن منجر گردد، زوج علاوه بر پرداخت دیه، به حبس تعزیری درجه پنج و اگر به موقعی منتهی به فوت زن منجر شود، زوج علاوه بر پرداخت دیه به حبس تعزیری درجه چهار محکوم می‌شود. تبصره - هرگاه ولی قهری، مادر، سرپرست قانونی یا مسئول نگهداری و مراقبت و تربیت زوجه در ارتکاب جرم موضوع این ماده تأثیر مستقیم داشته باشند به حبس تعزیری درجه شش محکوم می‌شوند. این ماده در مورد عاقد نیز مقرر است.»

نکته ۹: نزدیکی با زن (دختر) قبل از اینکه به نه سالگی برسد حرام است. و بنا بر نظر صحیح تر اگر با او نزدیکی کرد، آن دختر براو حرام ابد نمی‌شود، ولیکن اگر او را افضاء کند بر او حرام ابد می‌شود، (افضاء یعنی نزدیکی کردن سبب شود که پرده بین راه ادرار و راه حیض پاره شود). ولی از همسر بودن او خارج نمی‌شود (بنابراین، نفقه دادن به او واجب است و ازدواج با خواهرش حرام است و...). «هرگاه ولی قهری، مادر، سرپرست قانونی یا مسئول نگهداری و مراقبت و تربیت زوجه در ارتکاب جرم موضوع این ماده تأثیر مستقیم داشته باشند به حبس تعزیری درجه شش محکوم می‌شوند. این حکم در مورد عاقد نیز مقرر است.»

(وکالت ۱۸)

۱- برای مذاقل سن نکاح کدام گزینه صحیح است؟

- الف) برای دختر ۱۳ سال تمام قمری و برای پسر ۱۵ سال تمام قمری.
ب) برای دختر ۱۵ سال تمام شمسی و برای پسر ۱۵ سال تمام شمسی.

۱- محقق داماد، سیدمصطفی، بررسی فقهی حقوق خانواده، چاپ هفدهم، تهران، مرکز نشر علوم اسلامی، ۱۳۹۳، ص ۶۰.

۲- کاتوزیان، همان، ص ۶۴۲.

۳- محقق داماد، همان، صص ۴۹-۵۰.

۴- کاتوزیان، همان، ص ۶۴۲.

(ج) برای دختر ۹ سال تمام قمری و برای پسر ۱۵ سال تمام قمری.

(د) برای دختر ۱۳ سال تمام شمسی و برای پسر ۱۵ سال تمام شمسی.

۲- آیا ولی یا قیم می‌تواند برای مولی‌علیه فوید عقد نکاح ببندد؟ (ارشد سراسری ۷۷)

(الف) فقط قیم می‌تواند. (ب) فقط ولی می‌تواند با رعایت مصلحت مجبور اقدام به این امر نماید.

(ج) هر دو می‌توانند. (د) هیچ‌کدام نمی‌توانند.

۳- عقد نکاح توسط ولی می‌بایست منطبق با مصلحت مولی‌علیه باشد. در صورت عدم رعایت

مصلحت مولی‌علیه و انعقاد عقد ...

(الف) چنین عقدی به هر حال صحیح است.

(ب) چنین عقدی بنا بر نظر صاحب عروه‌الوثقی و مستفاد از قانون مدنی باطل است.

(ج) بنا بر نظر شرح لمعه و تحریرالوسیله، عقد فضولی و موقوف به اجازه صغیر یا صغیره است.

(د) گزینه‌های ب و ج

۴- ولایت در نکاح و ولایت در طلاق با شرط رعایت مصلحت مولی‌علیه ...

(تفصیلات ۷۴)

(الف) در حقوق پذیرفته شده است.

(ب) در حقوق پذیرفته نشده است.

(ج) در نکاح بلااشکال است ولی در طلاق محل تردید است.

(د) در نکاح پذیرفته نشده است ولی در طلاق پذیرفته شده است.

۵- در قانون مدنی ایران، عقد نکاح دفتر ...

(درکتری مطالعات زنان ۹۲)

(الف) پیش از رسیدن به سن ۱۳ سال تمام شمسی، منوط به اذن ولی به شرط رعایت مصلحت دختر، با تشخیص دادگاه است.

(ب) پیش از رسیدن به سن ۹ سال تمام قمری، منوط به اذن ولی به شرط رعایت مصلحت دختر، با تشخیص دادگاه است.

(ج) پیش از رسیدن به سن ۹ سال تمام قمری، منوط به اذن ولی به شرط رعایت مصلحت مولی‌علیه است.

(د) پیش از رسیدن به سن ۱۳ سال تمام قمری، منوط به اذن ولی به شرط رعایت مصلحت مولی‌علیه است.

۶- وفق مواد کنوانسیون مهمو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان، نامزدی و ازدواج کودک چه حکمی

(درکتری مطالعات زنان ۹۴)

دارد؟

(الف) مطلقاً فاقد اثر قانونی است.

(ب) صرفاً در صورت تصویب از سوی محکمه عادل و صالح، می‌تواند منشأ اثر باشد.

(ج) ازدواج کودک مطلقاً فاقد اثر قانونی است؛ اما نامزدی او در صورت تنفیذ بعدی می‌تواند منشأ اثر باشد.

(د) ازدواج کودک صرفاً در صورت تصویب از سوی محکمه‌ی عادل و صالح می‌تواند منشأ اثر باشد؛ اما نامزدی و جریان اثر آن منوط به حکم محکمه نیست.

پاسخنامه

۱ د ۲ ب ۳ ج

۴ هیچ‌یک از گزینه‌ها صحیح نیستند. مطابق ماده ۱۰۴۱ ق.م. ولایت در نکاح پذیرفته شده است ولی ولایت در طلاق پذیرفته شده نیست. اصولاً ولایت قهری محدود به امور مالی مولی‌علیه است و در امور غیرمالی نیاز به تصریح قانونی است. درخصوص نکاح، این تصریح در ماده ۱۰۴۱ دیده می‌شود اما در مورد طلاق چنین نصی نداریم. استثنائاً ولایت در طلاق، فقط برای طلاق زوجی مجنون دائمی، به شرط مصلحت پذیرفته شده است. (ماده ۱۱۳۷ ق.م.)

۵ الف

۶ الف اگرچه ایران تاکنون به کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان ملحق نشده است، ولی مطابق این کنوانسیون ازدواج کودکان و نامزدی آنها مطلقاً فاقد اثر قانونی است.

ماده ۱۰۴۲- حذف شده به موجب ماده ۲۵ قانون اصلاح موادی از قانون مدنی مصوب ۱۳۷۰.
ماده ۱۰۴۳- نکاح دختر باکره اگرچه به سن بلوغ رسیده باشد موقوف به اجازه پدر یا جد پدری اوست و هرگاه پدر یا جد پدری، بدون علت موجه از دادن اجازه مضایقه کند، اجازه او ساقط و در این صورت دختر می‌تواند با معرفی کامل مردی که می‌خواهد با او ازدواج نماید و شرایط نکاح و مهری که بین آنها قرار داده شده، پس از اخذ اجازه از دادگاه مدنی خاص به دفتر ازدواج مراجعه و نسبت به ثبت آن اقدام نماید.

- نکته ۱:** اذن به نکاح باید خاص و مربوط به ازدواج با شخص معین باشد و اذن عام کافی نیست.^۱
نکته ۲: اذن پدر و جد پدری پیش از انعقاد نکاح قابل رجوع است.^۲
نکته ۳: اجازه‌ی ولی نسبت به نکاح سابق نیز مؤثر است و آن را تنفیذ می‌کند و قابل رجوع هم نیست.^۳
نکته ۴: پدر و جد پدری نمی‌توانند مستقلاً و بدون اجازه‌ی باکره‌ی بالغه، برای وی نکاح نمایند.
نکته ۵: ممانعت بدون علت موجه ولی قهری از ازدواج باکره را اصطلاحاً «عضل» می‌گویند.
نکته ۶: قییم در نکاح ولایتی ندارد؛ چه قییم ولی دختر باشد چه قییم خود دختر.^۴
نکته ۷: دادگاه مدنی خاص به دادگاه خانواده تغییر یافته است.

نکته ۸: رأی وحدت رویه شماره ۱ - ۱۳۶۳/۰۱/۲۹: «با توجه به نظر اکثر فقها و به ویژه نظر مبارک حضرت امام مدظله‌العالی در حاشیه‌ی عروه‌الوثقی و نظر حضرت آیت‌الله‌العظمی منتظری که در پرونده منعکس است و همچنین با عنایت به ملاک صدر ماده ۱۰۴۳ قانون مدنی عقد دوم از نظر این هیئت صحیح و ولایت پدر نسبت به چنین عقدی ساقط است و مشروعیت دخول قبل از عقد شرط صحت عقد و یا شرط سقوط ولایت پدر نیست و دخول مطلقاً (مشروع باشد یا غیر مشروع) سبب سقوط ولایت پدر می‌باشد. بنابراین رأی شعبه نهم مدنی خاص موضوع دادنامه

۱- کاتوزیان، همان، ص ۶۴۳.

۲- همان‌جا.

۳- همان‌جا.

۴- جعفری لنگرودی، همان، ص ۲۸.

شماره ۲۷۹/۹ - ۱۳۵۹/۱۱/۲۸ دایر بر صحت عقد دوم طبق موازین شرعی و قانونی صادر شده

و صحیح است و این رأی برای محاکم در موارد مشابه لازم الاتباع است.»

نکته ۹: نظریه مشورتی شماره ۷/۶۰۵۶ مورخ ۱۳۸۳/۰۸/۱۰: «مستفاد از ماده ۱۰۴۳ قانون مدنی

آن است که در موارد امکان استیذان اگر طبق آن ماده عمل نشود، ازدواج غیرنافذ است.»

۱- اذن ولی برای نکاح دفتر باکره: (دکتری مطالعات زنان ۹۳)

(الف) در مورد مطلقه‌ی غیرمدخوله که باکره مانده نیز ضروری است.

(ب) صرفاً در صورتی شرط نفوذ عقد است که دختر شوهر نکرده باشد.

(ج) برای نکاح دختری که بکارت خود را با زنا از دست داده نیز ضروری است.

(د) نسبت به دختری که در اثر سقوط یا پریدن بکارت خود را از دست داده، ضرورت ندارد.

۲- در موضوع اذن ولی به نکاح دفتر باکره، کدام گزینه صحیح نمی‌باشد؟ (دکتری مطالعات زنان ۹۲)

(الف) در فرض محجوریت ولی قهری و یا غایب مفقودالاثربودن وی، دختر می‌تواند با کسب اجازه از دادگاه خانواده، ازدواج کند.

(ب) صرف عدم کسب اذن ولی و عدم مراجعه به دادگاه برای تحصیل اذن، موجب بطلان نکاح نمی‌باشد.

(ج) در فرض سلب بکارت زوجه در نتیجه زنا یا وطی به شبهه، اخذ اذن ولی ضرورتی ندارد، اما در صورت

سلب بکارت در اثر حادثه، اخذ اذن ضروری است.

(د) انحلال نکاح در نتیجه عدم رضایت (اجازه) ولی قهری به نکاح دختر با فردی خاص، مانعی برای ازدواج

بعدهی دختر نبیه با همان فرد نیست.

۳- در صورت ازدواج دفتر عاقل بالغ باکره، بدون اجازه پدر، با ششمی که کفو او محسوب می‌شود،

عقد چه وضعیتی دارد؟ (ارشد مطالعات زنان ۹۵)

(الف) عقد صحیح و نافذ است.

(ب) صحت عقد متوقف بر اجازه پدر یا قیم است.

(ج) صحت عقد متوقف بر تنفیذ پدر یا جد پدری است.

(د) عقد دختر باکره بدون اجازه پدر باطل است.

۴- دفتر باکره که به مد بلوغ و رشد رسیده، برای ازدواج ...

(الف) می‌تواند مستقلاً اقدام نماید.

(ب) پدر یا جد پدری به‌عنوان ولی می‌تواند مستقلاً اقدام نمایند.

(ج) اجازه پدر یا جد پدری لازم است.

(د) فقط اجازه پدر لازم است و اگر پدر نبود، اجازه جد پدری لازم است.

۵- اگر خانم الف بدون اذن و اجازه‌ی ولی خود با آقای ب ازدواج نماید و پس از اطلاع، پدر یا جد

پدری مخالفت نمایند ... (تفصیلات ۷۴)

- الف) اگر خانم مزبور سابقاً شوهر کرده و باکره نباشد، چنین ازدواجی بلاشکال است و نیازی به اذن ولی ندارد.
 ب) اگر خانم مزبور سابقاً شوهر کرده و باکره نباشد، عدم تنفیذ ولی، موجب بطلان عقد می‌شود.
 ج) اگر خانم مزبور سابقاً شوهر کرده و باکره باشد، با تنفیذ ولی عقد مزبور نافذ و صحیح خواهد بود.
 د) گزینه‌های الف و ج

۶- ولایت پدر یا جد پدری بر ازدواج دفتر، یک ولایت ... و قابل انتقال به فرد ثالث ... و با غیبت غیرمیسور به دسترسی به ولی ...

(ارشر مطالعات زنان ۹۳)

الف) شرعی - نیست - دختر حق دارد آزادانه ازدواج کند.

ب) قهری - نیست - دختر حق دارد آزادانه ازدواج کند.

ج) قهری - است - دادگاه واجد صلاحیت جایگزین ولی می‌شود.

د) شرعی - است - دادگاه واجد صلاحیت جایگزین ولی می‌شود.

۷- کدام مورد در فصوص ولایت پدر یا جد پدری بر ازدواج دفتر صمیع است؟

(ارشر مطالعات زنان ۹۴)

الف) شرعی و قابل انتقال به غیر نیست.

ب) شرعی و قابل انتقال به غیر است.

ج) قهری و قابل انتقال به غیر است.

د) قهری و قابل انتقال به غیر نیست.

۸- در فصوص اذن ولی برای نکاح دفتر باکره رشیده، کدام گزینه درست است؟

(رکتری مطالعات زنان ۹۶)

الف) اذن ولی عام است؛ لذا ولی می‌تواند انتخاب همسر را به‌طور کلی به دختر واگذار کند.

ب) اذن ولی قابل رجوع است؛ منوط به آنکه پیش از نکاح و با ارائه دلیل موجه باشد.

ج) اذن ولی قابل رجوع نیست؛ لذا ولی پس از صدور اذن و پیش از نکاح، نمی‌تواند نظر خود را تغییر دهد.

د) اذن ولی خاص است و باید درباره نکاح با شخص معین صادر شود؛ لذا ولی نمی‌تواند انتخاب همسر را به‌طور کلی به دختر واگذار کند.

۹- معنی «عضل» در کدام مورد درست است؟

(ارشر مطالعات زنان ۹۶)

الف) سقوط اذن ولی در نکاح دختر ثیبه است.

ب) سقوط حق حبس زوجه به سبب تمکین ارادی وی است.

ج) استقرار نصف مهریه به واسطه بذل مدت در نکاح منقطع است.

د) مخالفت بدون دلیل ولی قهری با ازدواج دختر باکره با فرد مورد علاقه است.

۱۰- در صورت مجر ولی قهری، ازدواج دفتر باکره رشیده:

(رکتری مطالعات زنان ۹۷)

الف) منوط به اذن مدعی‌العموم است.

ب) بدون نیاز به اذن از ناحیه شخص دیگر صحیح است.

ج) منوط به اذن قیم ولی قهری است.

د) منوط به اذن دادگاه خانواده است.

۱۱- در مواردی که زوال بکارت به واسطه «آمیزش مزاج» یا به واسطه «هورزش سنگین» باشد، شرطیت

(ارشر سراسری ۹۷)

اذن پدر در نکاح دفتری که ازدواج نکرده، چه مکمی دارد؟

الف) در هر دو مورد، لازم است.

ب) در هر دو مورد، لازم نیست.

ج) در مورد اول، لازم نیست اما در مورد دوم، لازم است.

د) در مورد اول، لازم است اما در مورد دوم، لازم نیست.

۱۲- نظر مشهور فقهای امامیه در تبیین رعایت مصلحت در تزویج دفتر توسط ولی کدام است؟

(رکتری مطالعات زنان ۱۴۰۰)

الف) اعم از جلب منفعت و دفع مفسده است.

ب) فقدان خوف مخالفت دختر پس از بلوغ

ج) عدم مفسده کفایت می‌کند.

د) جلب منفعت کفایت می‌کند.

(رکتری مطالعات زنان ۱۴۰۰)

۱۳- نظر مشهور فقهای امامیه در فصوص «ثبیه» کدام است؟

الف) در نتیجه عقد صحیح یا فاسد وطی شده است.

ب) به هر طریق اعم از وطی یا غیر آن ازاله بکارت شده است.

ج) از طریق مواقعه به تبع نکاح صحیح، ازاله بکارت شده است.

د) به عقد دیگری درآمده است؛ اعم از تحقق مواقعه یا عدم آن.

پاسخنامه

۱ الف مستفاد از رأی وحدت رویه سال ۱۳۶۳.

۲ ج رای وحدت رویه سال ۱۳۶۳ برای بکارت دختر موضوعیت قائل شده و زوال آن به هر نحوی (دخول یا غیردخول) موجب سقوط ولایت پدر است.

۳ ج

۴ ج پدر و جد پدری نمی‌توانند مستقلاً و بدون اجازه باکره بالغه برای وی نکاح نمایند و به اصطلاح ولی قهری و باکره در تزویج، ولایت تشریکی دارند.

۵ د مستفاد از رأی وحدت رویه سال ۱۳۶۳.

۶ ب در صورتی که دسترسی به ولی ممکن نباشد، باز هم استیذان از دادگاه برای ثبت ازدواج الزامی است. (تبصره ماده ۱۰۴۴ ق.م.)

۷ د

۸ د در پاسخنامه سازمان سنجش گزینه د صحیح دانسته شده است اما به نظر می‌رسد گزینه ب نیز صحیح باشد؛ زیرا ماهیت و ذات اذن قابلیت رجوع دارد و بدیهی است موضوعیت رجوع مادامی است که عقد نکاح شکل نگرفته باشد. بنابراین به نظر می‌رسد سؤال مزبور دارای دو گزینه صحیح است!

۹ د

۱۰ ب نکاح دختر باکره منوط به اجازه ولی قهری یعنی پدر یا جد پدری است و در صورت فوت یا حجر ایشان، اخذ اذن از شخص یا مرجع دیگری لازم نیست. لذا دختر می‌تواند مستقلاً ازدواج نماید.

۱۱ ج ۱۲ ج ۱۳ الف

ماده ۱۰۴۴- در صورتی که پدر یا جد پدری در محل حاضر نباشد و استیذان از آنها نیز عادتاً غیرممکن بوده و دختر نیز احتیاج به ازدواج داشته باشد، وی می‌تواند اقدام به ازدواج نماید. **تبصره-** ثبت این ازدواج در دفترخانه منوط به احراز موارد فوق در دادگاه مدنی خاص می‌باشد.

نکته: در صورتی که دسترسی به ولی ممکن نباشد، باز هم استیذان از دادگاه برای ثبت ازدواج الزامی است.

..... ✍

.....

فصل سوم: در موانع نکاح

ماده ۱۰۴۵- نکاح با اقارب نسبی ذیل ممنوع است اگرچه قرابت حاصل از شبهه یا زنا باشد:

- ۱- نکاح با پدر و اجداد و با مادر و جدات، هر قدر که بالا برود؛
- ۲- نکاح با اولاد، هر قدر که پایین برود؛
- ۳- نکاح با برادر و خواهر و اولاد آنها تا هر قدر که پایین برود؛
- ۴- نکاح با عمات و خالات خود و عمات و خالات پدر و مادر و اجداد و جدات.

نکته: قرابت حاصل از زنا نیز ایجاد حرمت نکاح می‌کند. بنابراین نکاح ولدالزنا با پدر و مادر خود و فرزندان آنها که خواهر و برادر طبیعی وی محسوب می‌شوند، باطل است.

..... ✍

.....

ماده ۱۰۴۶- قرابت رضاعی از حیث حرمت نکاح در حکم قرابت نسبی است مشروط بر اینکه:

- اولا-** شیر زن از حمل مشروع حاصل شده باشد.
- ثانیا-** شیر مستقیماً از پستان مکیده شده باشد.
- ثالثا-** طفل لااقل یک شبانه‌روز و یا پانزده دفعه متوالی شیر کامل خورده باشد بدون اینکه در بین، غذای دیگر یا شیر زن دیگر را بخورد.
- رابعا-** شیر خوردن طفل قبل از تمام شدن دو سال از تولد او باشد.
- خامسا-** مقدار شیری که طفل خورده است از یک زن و از یک شوهر باشد. بنابراین اگر طفل

در شبانه‌روز مقداری از شیر یک زن و مقداری از شیر زن دیگر بخورد، موجب حرمت نمی‌شود اگرچه شوهر آن دو زن یکی باشد و همچنین اگر یک زن، یک دختر و یک پسر رضاعی داشته باشد که هر یک را از شیر متعلق به شوهر دیگر شیر داده باشد، آن پسر و یا آن دختر، برادر و خواهر رضاعی نبوده و ازدواج بین آنها از این حیث ممنوع نمی‌باشد.

نکته ۱: قرابت رضاعی فقط از حیث ممنوعیت نکاح در حکم قرابت نسبی است و سایر آثار آن را ندارد.

نکته ۲: در قرابت رضاعی، طفلی را که شیر زن دیگری را می‌خورد «مُرضِع» و زن شیردهنده را «مُرضِعه» و شوهر زن را «فَحْل» یا «صاحبُ اللَّبَنِ» می‌گویند.

نکته ۳: اگر زنی بدون نکاح شیر داشته باشد، چنین شیری موجب حرمت نمی‌شود.

نکته ۴: شیر ناشی از وطی به شبهه نیز ایجاد حرمت رضاعی می‌کند.

نکته ۵: اگر زن از طریق تلقیح مصنوعی باردار شود، شیر ناشی از این حمل موجب حرمت رضاعی می‌گردد.^۱

نکته ۶: در نشر حرمت رضاعی، شرط نیست که مرضعه هنگام رضاع در حباله‌ی مرد باشد؛ بلکه اگر زن مطلقه یا شوهرمرده باشد، در این حالت هم شیر خوردن موجب حرمت رضاعی خواهد بود.^۲

نکته ۷: قانون مدنی برای تحقق رضاع، هم ملاک مدت را پذیرفته است و هم ملاک دفعات را.

نکته ۸: بند پنجم این ماده شرط اتحاد فحل و اتحاد مرضعه را برای تحقق قرابت رضاعی بیان می‌دارد. اخلال به اتحاد فحل بدین صورت است که زن یک دختر و یک پسر رضاعی داشته باشد ولی آن دو را از شیر متعلق به دو شوهر خود شیر داده باشد. در این صورت این دختر و پسر، خواهر و برادر رضاعی نمی‌شوند. اخلال به اتحاد مرضعه هم بدین صورت است که دو شخص از شیر دو زن متفاوت تغذیه شده باشند اگرچه شوهر این دو زن یک نفر باشد. بنابراین برای تحقق محرمیت رضاعی، باید شرط اتحاد فحل و اتحاد مرضعه در یک زمان وجود داشته باشند.

نکته ۹: انتشار حرمت از جانب ابوین رضاعی مرتضع، فقط در حق مرتضع و اولاد او مؤثر است و در مورد پدر، مادر، برادر و خواهر او تأثیری ندارد. پس پدر رضاعی مرتضع می‌تواند با مادر اصلی وی نکاح نماید.^۳

نکته ۱۰: شیر خوردن بعد از وقوع نکاح نیز در آن مؤثر است و نکاح سابق را باطل می‌کند.^۴

۱- محقق داماد، همان، ص ۷۲؛ جعفری لنگرودی، همان، ص ۴۸.

۲- محقق داماد، همان، ص ۷۲.

۳- جعفری لنگرودی، همان، ص ۳۹.

۴- کاتوزیان، همان، ص ۶۴۵.

۱- قانون مدنی کدام ملاک را در شیرفوردن، برای تمقق قرابت رضاعی پذیرفته است؟

الف) مدت (ب) دفعات (ج) اثر (د) مدت و دفعات

۲- برای تمقق و ثبوت رضاع شرعی که سبب مرمیت نکاح می‌شود:

(رکتری مطالعات زنان ۹۷)

الف) رضاع زنی که از وطی به شبهه حامله گردیده، سبب نشر حرمت نمی‌شود.

ب) مطلق انعقاد نطفه حتی از طریق لقاح مصنوعی، چنانچه انتساب آن به فحل مشخص باشد، کفایت می‌کند.

ج) فحل باید واحد باشد و وحدت مرضعه شرط نیست.

د) به اجماع فقهای امامیه، رضاع مرتضع توسط مرضعه دیگر اعم از ناقص یا کامل، موجب اخلال در توالی

رضاع است.

پاسخنامه

۱- د ملاک اثر به این معناست که کودک به آن میزان شیر بخورد که گوشت وی از شیر مرضعه رشد کند. از این ملاک در فقه بحث شده ولی قانون مدنی آن را نپذیرفته است؛ اما ملاک مدت (یک شبانه‌روز) و ملاک دفعات (۱۵ دفعه متوالی) هر دو در ماده ۱۰۴۶ ق.م.مورد قبول واقع شده است.

۲- د

ماده ۱۰۴۷- نکاح بین اشخاص ذیل به واسطه مصاهره ممنوع دائمی است:

۱- بین مرد و مادر و جدات زن او از هر درجه که باشد اعم از نسبی و رضاعی.

۲- بین مرد و زنی که سابقاً زن پدر و یا زن یکی از اجداد یا زن پسر یا زن یکی از احفاد او بوده است هرچند قرابت رضاعی باشد.

۳- بین مرد با اناث از اولاد زن از هر درجه که باشد ولو رضاعی، مشروط بر اینکه بین زن و شوهر زناشویی واقع شده باشد.

نکته ۱: مصاهره عبارت است از خویشاوندی‌ای که از عقد ازدواج به هم رسد.^۱ به موجب

مصاهره دو نوع حرمت پدید می‌آید:^۲

الف) حرمت عینی که در موارد ذیل است:

(۱) حرمت مادر زن

(۲) حرمت دختر زن در صورت دخول با مادر او

(۳) حرمت زن پسر یا زن یکی از احفاد

(۴) حرمت زن پدر یا زن یکی از اجداد.

ب) حرمت جمع که در موارد ذیل است:

۱- جعفری لنگرودی، همان، ص ۵۶.

۲- همان، ص ۵۷.

۱) جمع بیش از چهار زن در عقد دائم

۲) جمع بین دو خواهر

۳) جمع بین زن و دختر زن در صورتی که به مادر او دخول نکرده باشد.

۴) مورد ماده ۱۰۴۹ قانون مدنی.

نکته ۲: در محارم سببی نیز حکم زنا و شبهه مانند اقربای نسبی است. اگر مردی به شبهه یا زنا با زنی نزدیکی کند، آن زن از جهت ایجاد حرمت در نکاح، در حکم همسر اوست؛ بنابراین نمی‌تواند با مادر یا دختر آن زن ازدواج کند. پسر این مرد نیز حق نکاح با زن را، که در حکم مادر اوست، ندارد.^۱

نکته ۳: صرف ازدواج اعم از دائم یا منقطع بین مرد و زن، موجب نشر حرمت بین مرد و مادر زن و جدات زن او خواهد شد و نزدیکی کردن شرط نیست.

نکته ۴: در بند سوم، اصطلاحاً به دختر زن که به واسطه‌ی نزدیکی بر شوهر مادر خود حرام می‌شود، «رَبِیْبَه» گفته می‌شود.

نکته ۵: اگر مرد با زن نزدیکی نکند، بعد از انحلال نکاح می‌تواند با دختر وی ازدواج کند. اما در هر حال جمع دختر و مادر (در صورتی که نزدیکی نکند) ممکن نیست.

نکته ۶: اگر مردی با زن شوهردار زنا کند، نمی‌تواند با دختر آن زن که قبل از زنا متولد شده است ازدواج نماید؛ زیرا زنا ایجاد حرمت می‌کند و دختر این زن ربیبه‌ی زانیه حساب می‌شود.^۲

۱- نکاح در کدام مورد به علت مصاهره ممنوع ابدی است؟

(ارشد سراسری ۷۴)

الف) نکاح با خواهر زن ب) نکاح در حال احرام با علم به حرمت

ج) نکاح با زن مطلقه در دوران عده‌ی رجعیه د) نکاح با زنی که سابقاً همسر نوه‌ی مرد بوده است.

۲- بعد از نزدیکی و طلاق، نکاح زوج با کدام فویشاوند زوجه مراه است؟

(ارشد مطالعات زنان ۸۹)

الف) خواهرزاده‌ی زوجه ب) نوه‌ی رضاعی زوجه

ج) خواهر تنی زوجه د) خواهر رضاعی زوجه

۳- ازدواج بین مرد و دختر رضاعی زوجه ... است.

(ارشد مطالعات زنان ۹۲)

الف) مجاز ب) حرام ج) مکروه د) موکول به اجازه‌ی زوجه

۴- نکاح با کدام فویشاوند ممنوع است؟

(ارشد مطالعات زنان ۸۹)

الف) فرزند ناپدری ب) عروس سابق نامادری

ج) عمه یا خاله‌ی زوجه‌ی فعلی د) فرزند زنازاده‌ی شوهر

۱- کاتوزیان، همان، ص ۶۴۶.

۲- جعفری لنگرودی، همان، ص ۵۹.

۵- ایجاد مرمت نکاح در کدام مورد منوط به وقوع نزدیکی است؟

- الف) ازدواج با زن سابق پدر
ب) ازدواج با زن سابق پسر
ج) ازدواج با اولاد انث زن
د) همه‌ی موارد

پاسخنامه

- ۱ د مستند به بند دوم ماده ۱۰۴۷ ق.م.
۲ ب مستند به بند سوم ماده ۱۰۴۷ ق.م.
۳ ب مستند به بند سوم ماده ۱۰۴۷ ق.م.
۴ د مستند به بند دوم ماده ۱۰۴۷ ق.م.
۵ ج مستند به بند سوم ماده ۱۰۴۷ ق.م.

ماده ۱۰۴۸- جمع بین دو خواهر ممنوع است، اگرچه به عقد منقطع باشد.

نکته ۱: اگر هر دو خواهر را در یک عقد واحد تزویج نماید، عقد هر دو باطل است. اما در صورتی که بین دو عقد فاصله‌ی زمانی باشد، فقط عقد دوم باطل است.

نکته ۲: خواهر رضاعی و یا خواهر متولد از زنا و شبهه نیز خواهر نسبی تلقی شده و جمع بین آنها نیز ممنوع است.

نکته ۳: نکاح با خواهر زن در مدت عده جایز است مگر آنکه عده طلاق رجعی باشد که در این صورت چون مطلقه در حکم زوجه‌ی حقیقی است، امکان نکاح با خواهر وی وجود ندارد.

(ارشاد مطالعات زنان ۹۱)

۱- در کدام مورد نکاح باطل است؟

- الف) مؤجل شدن مهریه
ب) معلق شدن مهریه
ج) حجر یکی از زوجین
د) جمع بین زوجه و خواهر وی

(ارشاد مطالعات زنان ۸۷)

۲- در کدام مورد نکاح صحیح است؟

- الف) نکاح با عروس سابق
ب) نکاح با پسر شوهر قبلی
ج) نکاح با خواهر زوجه‌ی قبلی
د) نکاح با نوه‌ی رضاعی زوجه

۳- کدام‌یک از موارد مرمت جمعی است؟

- الف) ازدواج با خواهر زن
ب) ازدواج با مادر زن
ج) ازدواج با خواهر رضاعی
د) ازدواج با زن شوهردار

ماده ۱۰۴۹- هیچ‌کس نمی‌تواند دختر برادرزن و یا دختر خواهرزن خود را بگیرد مگر با اجازه زن خود.

نکته ۱: اگر مردی بخواهد با برادرزاده یا خواهرزاده‌ی همسر خود که حسب مورد خاله یا عمه گفته می‌شوند، ازدواج کند، باید از همسر خود اذن بگیرد و در غیر این صورت نکاح وی، موقوف به اجازه‌ی همسر وی خواهد بود و در صورت عدم اجازه، چنین نکاحی محکوم به بطلان است. اما برای ازدواج با عمه یا خاله‌ی همسر، تحصیل اجازه‌ی برادرزاده یا خواهرزاده لازم نیست.

نکته ۲: تفاوتی نمی‌کند که ازدواج با برادرزاده یا خواهرزاده به صورت موقت باشد یا دائم؛ همچنین تفاوتی نمی‌کند که خاله یا عمه، زوج‌هی منقطع‌هی مرد باشند یا زوج‌هی دائمی وی.

نکته ۳: حکم ماده ۱۰۴۹ قانون مدنی شامل عمه و خاله‌ی درجه اول می‌شود. بر این اساس اگر کسی بدو با زنی ازدواج نماید و سپس با نوه‌ی خواهر یا برادر همسرش نیز ازدواج کند، دیگر اجازه‌ی همسر لازم نیست.^۱

نکته ۴: ازدواج با خواهرزاده و برادرزاده‌ی رضاعی؛ همچنین نسب ناشی از زنا یا شبهه نیز مشمول حکم این ماده است.

نکته ۵: اگر مردی همسر خود را مطلقه سازد، مادامی که عده‌ی طلاق رجعی زن وی تمام نشده است، نمی‌تواند با خواهرزاده یا برادرزاده‌ی زن خود ازدواج نماید مگر با اذن وی.

نکته ۶: عمه یا خاله، می‌تواند از اذنی که قبلاً برای ازدواج با برادرزاده یا خواهرزاده‌ی خود به همسرش داده است عدول نماید ولی پس از وقوع نکاح، عدول از اذن اثری ندارد.^۲

نکته ۷: اگر عمه یا خاله مجنونه باشند، ولی آنها باید اذن در نکاح بدهد.^۳

نکته ۸: آیا اسقاط حق اجازه‌ی عمه یا خاله ممکن است؟ برخی آن را در زمره‌ی احکام دانسته و اسقاط آن را صحیح نمی‌دانند.^۴ در مقابل برخی نیز آن را از حقوق دانسته و قابل اسقاط می‌دانند.^۵

نکته ۹: هرگاه مردی در عقد واحد، عمه یا خاله را با برادرزاده یا خواهرزاده تزویج نماید و تحصیل اذن نیز نکرده باشد، فقط عقد برادرزاده یا خواهرزاده باطل است.

نکته ۱۰: هرگاه مردی با اذن عمه یا خاله، برادرزاده یا خواهرزاده‌ی وی را تزویج نماید و سپس او

۱- محقق داماد، همان، ص ۱۰۱؛ جعفری لنگرودی، همان، ص ۶۱.

۲- محقق داماد، همان، ص ۱۰۱.

۳- همان‌جا.

۴- محقق داماد، همان، ص ۱۰۲.

۵- جعفری لنگرودی، همان، ص ۶۳.

را طلاق دهد، برای رجوع به وی دیگر نیازی به تحصیل اذن نیست.^۱

.....

۱- نکاح با دفتر فواهرزن بدون اجازه‌ی زن ... است.

(ارشر سراسری ۸۱)

الف) باطل ب) غیرنافذ ج) قابل فسخ د) صحیح

۲- نکاح همزمان با کدام یک از اشخاص زیر مجاز است؟

(ارشر مطالعات زنان ۸۸)

الف) عمه یا خاله‌ی زوجه ب) خواهر یا خواهران زوجه
 ج) زنی که در حال احرام است. د) زنی که در ایام عده‌ی وفات است.

۳- فائمه کبیری فواهرزاده فائمه کمالی و در عین حال فواهر رضاعی اوست. شوهر سابق فائمه

کمالی، پس از طلاق وی، در مدت عده طلاق، با فائمه کبیری عقد نکاح منعقد می‌کند. کدام مورد صمیع است؟

(رکتری حقوق فصوصی ۹۸)

الف) ازدواج با خانم کبیری، به دلیل جمع بین دو خواهر باطل است.

ب) ازدواج با خانم کبیری، غیرنافذ و منوط به اذن خانم کمالی است.

ج) اگر طلاق بائن باشد، نکاح دوم صحیح است و اگر رجعی باشد، نکاح باطل است.

د) اگر طلاق بائن باشد، عقد دوم باطل نیست ولی به دلیل لزوم اذن در ازدواج فواهرزاده زن اول، غیرنافذ است.

پاسخنامه

۱ ب

۲ الف

۳ د با تحقق طلاق بائن رابطه زوجیت کاملاً منقطع می‌گردد و لذا نکاح با خواهر زن در ایام عده مطلقه صحیح است اما در فرض سؤال چون زوجه نخست (خانم کمالی) خاله زوجه دوم (خانم کبیری) می‌باشد، انعقاد نکاح باید با اذن خاله صورت گیرد و در غیر این صورت غیرنافذ است.

ماده ۱۰۵۰-۱ هر کس زن شوهردار را با علم به وجود علقه زوجیت و حرمت نکاح و یا زنی را که در عده طلاق یا در عده وفات است با علم به عده و حرمت نکاح برای خود عقد کند، عقد باطل و آن زن مطلقاً بر آن شخص حرام مؤید می‌شود.

نکته ۱: علم در این ماده اعم است از علم موضوعی (علم به وجود علقه‌ی زوجیت - علم به معتده

بودن زن) و علم حکمی (حرمت نکاح معتده - حرمت نکاح زن شوهردار).

نکته ۲: علم و جهل یکی از طرفین، در بطلان نکاح واقع شده، تاثیری ندارد. زیرا بطلان نکاح یک

حکم وضعی است و در احکام وضعیه علم و جهل مدخلیتی ندارد.

نکته ۳: از این ماده می‌توان دریافت که در نظام حقوقی ما چندشوهری^۱ تجویز نشده است.

ماده ۱۰۵۱- حکم مذکور در ماده فوق در موردی نیز جاری است که عقد از روی جهل به تمام یا یکی از امور مذکوره فوق بوده و نزدیکی هم واقع شده باشد، در صورت جهل و عدم وقوع نزدیکی عقد باطل ولی حرمت ابدی حاصل نمی‌شود.

نکته ۱: منظور از نزدیکی، دخول در همان ایام عده است نه خارج از ایام عده و اعم است از دخول در قبیل یا دُبُر.^۲

نکته ۲: اگر شخصی وکالت در انعقاد نکاح داشته باشد و زنی را برای مرد عقد کند که یکی از موانع مذکور در ماده ۱۰۵۰ قانون مدنی را دارد، برای تعیین حکم قضیه باید بین فرضی که وکالت مطلق بوده و فرضی که وکالت در نکاح شخص معینی داده شده است، فرق نهاد. در فرض اول چنین عقدی اگرچه باطل است ولی اگر نزدیکی صورت گیرد، موجب حرمت ابدی نمی‌شود؛ اما فرض دوم مانند موردی است که خود مرد مباشرتاً اقدام به ازدواج کرده باشد؛ لذا اگر نزدیکی صورت پذیرد، حرمت ابدی نیز حاصل می‌آید.^۳

نکته ۳: فروض متفاوت نکاح با زن شوهردار یا معتده:

(الف) تزویج + وجود علم موضوعی یا حکمی ⇨ بطلان عقد + حرمت مؤبد

(ب) تزویج + وجود جهل موضوعی یا حکمی ⇨ فقط بطلان عقد

(ج) تزویج + وجود جهل موضوعی یا حکمی + وقوع نزدیکی ⇨ بطلان عقد + حرمت مؤبد

نکته ۴: ازدواج با زن شوهردار یا معتده علاوه بر ضمانت اجراهای مذکور، ضمانت اجرای کیفی نیز دارد. (ر.ک. مادتهای ۶۴۳ و ۶۴۴ قانون تعزیرات مصوب ۱۳۷۵)

درحال احرام	معتده‌ی شوهرمرده	معتده‌ی بائن	زن شوهردار / معتده‌ی رجعیه	موارد حرمت ابدی:
حرمت ابدی	حرمت ابدی	حرمت ابدی	حرمت ابدی	ازدواج با علم
حرمت موقت	حرمت موقت	حرمت موقت	حرمت موقت	ازدواج با جهل
حرمت موقت	حرمت ابدی	حرمت ابدی	حرمت ابدی	وقوع نزدیکی

۱- polyandry

۲- جعفری لنگرودی، همان، ص ۶۷؛ محقق داماد، همان، ص ۱۰۷

۳- همان، ص ۱۰۸.

۱- عقد نکاح در کدام مورد، با فرض وجود سایر شرایط، موجب مرمت ابدی می‌شود؟

(ارشد مطالعات زنان ۹۵)

الف) نکاح در حال عده‌ی طلاق بائن

ب) نکاح در حال عده‌ی وفات و احرام حج

ج) نکاح در حال احرام حج و عده‌ی طلاق و عده‌ی وفات

د) نکاح در حال عده‌ی طلاق رجعی و طلاق خلع

(ارشد مطالعات زنان ۹۲)

۲- نکاح با زنی که در عده‌ی غیر است موجب ... است.

الف) حرمت ابدی

ب) عدم نفوذ نکاح

ج) حرمت تا پایان عده

د) حرمت نکاح با اقربای نسبی وی

(رکتری مطالعات زنان ۹۲)

۳- کدام مورد صمیع است؟

الف) ازدواج با زن شوهردار به‌طور کلی موجب حرمت ابدی است.

ب) زنا با زنی که در عده‌ی طلاق بائن است، موجب حرمت ابدی است.

ج) ازدواج با زن در عده‌ی طلاق در صورت علم، موجب حرمت ابدی است.

د) ازدواج با زن در عده‌ی وفات با علم و در صورت برقراری رابطه‌ی زناشویی، موجب حرمت ابدی است.

۴- در کدام حالت مرمت مؤبد حاصل نمی‌شود؟

الف) زنا با زن شوهردار

ب) انعقاد نکاح در حال احرام با علم به حرمت آن

ج) لعان

د) تزویج زن شوهردار با جهل به حرمت آن

۵- در مورد مرمت ابدی نکاح، کدام گزینه صمیع است؟

الف) انعقاد نکاح در حال احرام موجب حرمت ابدی است ولو اینکه علم به حکم نیز وجود نداشته باشد.

ب) انعقاد نکاح با معتده‌ی بائن در صورت علم، موجب حرمت ابدی نیست مگر آنکه نزدیکی واقع شده باشد.

ج) انعقاد نکاح با معتده در صورت علم به حکم، موجب حرمت ابدی است مگر اینکه عده وفات باشد.

د) انعقاد نکاح با زن شوهردار، در صورت جهل به حکم، موجب حرمت ابدی نمی‌شود مگر اینکه نزدیکی اتفاق افتاده باشد.

(رکتری مطالعات زنان ۹۷)

۶- کدام فرض موجب مرمت ابدی برای نکاح است؟

الف) زنا با مطلقه رجعیه

ب) عقد نکاح در حال احرام

ج) نکاح با مطلقه رجعیه در ایام عده

د) نه مورد طلاق زن که سه تای آن عده‌ی است.

(قضایوت ۹۷)

۷- کدام مورد در فصوص ایجاد مرمت ابدی میان زن و مرد صمیع است؟

الف) عقد نکاح با زنی که در عده طلاق است باطل و در هر حال موجب حرمت ابدی است.

ب) عقد نکاح در حال احرام باطل است و در هر حال موجب حرمت ابدی است.

ج) عقد نکاح با خواهرزن موجب حرمت ابدی است.

د) عقد نکاح و واقعه با زنی که در عده وفات است، در صورت جهل موجب حرمت ابدی است.

۸- در ازدواج با زن شوهردار، بطلان عقد و ایجاد حرمت ابدی، منوط به کدام مورد است؟

(رکتری مطالعات زنان ۱۴۰۰)

- الف) واقعه و علم مرد به شوهردار بودن زن و حرمت نکاح است.
 ب) منوط به علم مرد به شوهردار بودن زن و حرمت نکاح است.
 ج) منوط به واقعه و علم مرد به شوهردار بودن زن است.
 د) منوط به علم مرد به شوهردار بودن زن است.

پاسخنامه

۱ ج ۲ الف ۳ ج ۴ د ۵ د

۶ الف صرف تعقید در حال احرام و صرف تعقید مطلقه رجعیه در ایام عده موجب حرمت ابدی نمی‌گردد؛ بلکه عاقد باید با علم اعم از موضوعی یا حکمی اقدام به عقد کرده باشد. لذا تعقید در حالت جهل موجب حرمت ابدی نیست. اما صرف زنا با مطلقه رجعیه - که در حکم زوجه حقیقی است - موجب حرمت ابدی است. علت نادرستی گزینه د این است که در فرض ماده ۱۰۵۸ قانون مدنی، شش مورد از طلاق‌ها باید عدی باشد نه سه مورد.
 ۷ د علت نادرستی گزینه الف قید «در هر حال» در این گزینه است؛ به استناد ماده ۱۰۵۰ قانون مدنی، در صورتی که شخص جهل به حکم یا موضوع داشته باشد و بین زوجین نزدیکی واقع نشده باشد، صرف تعقید زنی که در عده طلاق است موجب حرمت ابدی نمی‌گردد. همچنین گزینه ب نیز به همین جهت نادرست است؛ زیرا حرمت ابدی ناشی از نکاح در حال احرام منوط به احراز علم حکمی عاقد به حرمت چنین ازدواجی است.
 ۸ ب

ماده ۱۰۵۲ - تفریقی که با لعان حاصل می‌شود موجب حرمت ابدی است.

نکته ۱: از این ماده دو مطلب استفاده می‌شود:

- الف) لعان از اسباب انحلال نکاح است و می‌توان آن را نوعی انفساخ نکاح دانست. بنابراین شرایط خاصی طلاق، در لعان جریان ندارد.
 ب) لعان موجب حرمت ابدی میان زوجین می‌گردد.

نکته ۲: اسباب لعان:

- الف) نسبت دادن زنا از ناحیه‌ی شوهر به همسر خویش درحالی که شاهد و بینه‌ای ندارد. در این صورت مرد مستحق حد قذف است لکن برای سقوط این حد می‌تواند به لعان متمسک شود.
 ب) نفی ولد توسط مرد درحالی که ولد در فراش وی متولد شده و شرعاً و قانوناً به او ملحق می‌شود. در چنین شرایطی اگر مرد دلیل دیگری برای نفی ولد نداشته باشد می‌تواند به لعان متوسل شود.

نکته ۳: شرایط لعان:

- الف) زوجین هر دو عاقل و بالغ باشند؛ اسلام و عدالت از شرایط لعان نیست.

ب) نکاح زوجین از نوع دائم باشد.

ج) زوجه مدخوله باشد و نزدیکی میان زوجین صورت گرفته باشد.

د) زوجه باید عقیقه باشد و لعان زانیه یا مشهور به زنا بلاثر است.

ه) زوج باید ادعا کند که تنها خودش عمل زنا را مشاهده نموده است.

ی) زوجه کر و لال نباشد. در این صورت، حرمت ابدی بدون نیاز به لعان صورت می‌گیرد.

نکته ۴: لعان یک عمل تشریفاتی است که باید عندالحاکم و با صیغهی مخصوصه صورت پذیرد.

نکته ۵: آثار لعان:

الف) حد قذف از مرد و حد زنا از زن ساقط می‌شود.

ب) عقد نکاح منحل می‌شود.

ج) در موارد نفی ولد، ولد از زوج نفی می‌شود.

د) زوجین بر یکدیگر حرام مؤبد می‌شوند.

نکته ۶: رجوع از لعان، موجب حلیت مجدد نکاح نمی‌شود اما در مورد نفی ولد، فرزند از پدر ارث

می‌برد لکن عکس این قضیه صادق نیست. چون لعان موجب انتفای نسب شده و علت ارث‌بری

فرزند از ملاعن نیز اقرار وی است. (اقرارالعلاء علی انفسهم جائز)

نکته ۷: نظریه‌ی مشورتی شماره ۷/۳۱۹۲ مورخ ۱۳۸۳/۰۵/۰۶: «لعان در عقد نکاح منقطع و

همچنین در عقد دائمی که بین زوج و زوجه نزدیکی واقع نشده است، انجام نمی‌گردد.»

ماده ۱۰۵۳- عقد در حال احرام باطل است و با علم به حرمت موجب حرمت ابدی است.

نکته ۱: «کسانی که برای زیارت خانه‌ی خدا به مکه‌ی معظمه مشرف می‌شوند، اعم از آنکه در حیج

باشند یا عمره، واجب باشد یا مستحب، احرام بر آنان واجب است. زیارت‌کنندگان از فاصله‌ی

معینی که آن را «میقات» نامند، باید لباس‌های خود را درآورده و لباس مخصوص احرام را بر تن

کنند، که از همان لحظه تا انجام آخرین اعمال مناسک - که آن را «تقصیر» یعنی کوتاه کردن موی

سر یا ناخن گویند - زیارت‌کننده در حال احرام است و در این حال وی را «مُحَرَّم» نامند. شخص

مُحَرَّم می‌بایست که یک سلسله اعمال را ترک کند؛ یعنی انجام آنها بر وی حرام است. محرّمات

احرام، بنا به نظر مشهور فقها بیست و چهار عمل است که یکی از آنها اجرای عقد نکاح می‌باشد.»^۱

نکته ۲: در بطلان نکاح تفاوتی نمی‌کند که شخص، عالم به حرمت نکاح در حال احرام باشد یا جاهل.

نکته ۳: در بطلان نکاح تفاوتی نمی‌کند که طرف مقابل نیز در حال احرام باشد یا نباشد.

نکته ۴: صرف علم به حرمت نکاح در حال احرام، موجب حرمت ابدی شده و تفاوتی نمی‌کند که

دخول صورت گرفته باشد یا خیر.

نکته ۵: اگر عقد در حال احرام از روی جهل بسته شود و نزدیکی هم صورت گیرد، این امر موجب حرمت ابدی نیست.^۱

نکته ۶: رجوع به مطلقه رجعیه در حال احرام صحیح است. زیرا رجوع، تزویج نیست.^۲

.....
.....

(ارشاد مطالعات زنان ۹۱)

۱- نکاح ممنوع است اگر زن ...

(الف) ثیبه باشد. (ب) در حال احرام باشد.

(ج) کافر کتابی باشد. (د) تبعه‌ی کشور خارجی باشد.

۲- در کدام مورد با فرض جهل به مرمت عقد و وقوع نزدیکی، مرمت ابدی حاصل نمی‌شود؟

(الف) ازدواج با معتده‌ی بائن (ب) ازدواج در حال احرام

(ج) ازدواج با زنی که در عده‌ی وفات است. (د) ازدواج با زن شوهردار

۳- در فصوص تعقید نکاح در مالت امراه، کدام گزینه صمیع نمی‌باشد؟

(الف) در بطلان نکاح تفاوتی نمی‌کند که شخص، عالم به حرمت نکاح در حال احرام باشد یا جاهل.

(ب) در بطلان نکاح تفاوتی نمی‌کند که طرف مقابل نیز در حال احرام باشد یا نباشد.

(ج) اگر عقد در حال احرام از روی جهل بسته شود و نزدیکی هم صورت گیرد، این امر موجب حرمت ابدی است.

(د) صرف علم به حرمت نکاح در حال احرام، موجب حرمت ابدی شده و تفاوتی نمی‌کند که دخول صورت گرفته باشد یا خیر.

پاسخنامه

۱ ب اگرچه به نظر می‌رسد گزینه ج هم صحیح باشد ولی در خصوص ازدواج مرد با کافر کتابی، میان فقها اختلاف نظر وجود دارد اما در خصوص ممنوعیت نکاح با زنی که در حال احرام است، تردیدی نیست.

۲ ب ۳ ج

ماده ۱۰۵۴- زنا با زن شوهردار یا زنی که در عده رجعیه است، موجب حرمت ابدی است.

نکته ۱: زنا با زن شوهردار یا زنی که در عده رجعیه است، در هر حال موجب حرمت ابدی است

و تفاوتی نمی‌کند که طرفین نسبت به آن جاهل بوده‌اند یا عالم.

.....
.....

۱- همان، صص ۱۱۷-۱۱۸.

۲- جعفری لنگرودی، همان، ص ۷۲.

ماده ۱۰۵۵- نزدیکی به شبهه و زنا اگر سابق بر نکاح باشد، از حیث مانعیت، در حکم نزدیکی با نکاح صحیح است ولی مبطل نکاح سابق نیست.

نکته ۱: این ماده بیانگر حکم زنا سابق بر نکاح و زنا لاحق بر نکاح است:

الف) زنا سابق بر نکاح: زنا و نزدیکی به شبهه همانند نکاح صحیح، میان زن و مرد و خویشان هر یک از آنها، ممنوعیت نکاح ایجاد می‌کند. به عبارت دیگر موانع ماده ۱۰۴۷ قانون مدنی که با نکاح صحیح تحقق می‌یابند، با زنا نیز محقق می‌شوند. برای مثال اگر پسری با دختری زنا کند، دیگر نمی‌تواند با مادر آن دختر ازدواج کند و این زن حکم مادرزن وی را پیدا خواهد کرد. ب) زنا لاحق بر نکاح: اگر پس از وقوع نکاح صحیح میان زن و مرد، زنا یا نزدیکی به شبهه با خویشاوندان هر یک از آنها اتفاق افتد، اثری در وضعیت نکاح سابق نخواهد گذاشت؛ مثلاً اگر مردی پس از ازدواج، با مادر همسرش یا دختر همسرش به زنا یا شبهه نزدیکی کند، نکاح او با همسرش باطل نخواهد شد.^۱

نکته ۲: لواط لاحق بر نکاح با برادرزن یا پدرزن نیز موجب بطلان نکاح سابق نمی‌شود.^۲

(قضاوت ۸۴)

۱- نزدیکی به شبهه و زنا ...

- الف) اگر لاحق بر نکاح باشد، مبطل نکاح سابق نیست.
 ب) اگر سابق بر نکاح باشد، از حیث مانعیت در حکم نزدیکی با نکاح صحیح است.
 ج) اگر لاحق بر نکاح باشد، مبطل نکاح سابق است.
 د) گزینه الف و ب

(قضاوت ۷۶)

۲- نزدیکی به شبهه و زنا ...

- الف) اگر لاحق بر نکاح باشد، مبطل نکاح سابق نیست.
 ب) اگر سابق بر نکاح باشد، مبطل لاحق است.
 ج) اگر سابق بر نکاح باشد، از موانع نکاح است ولی مبطل نکاح سابق نیست.
 د) اگر سابق بر نکاح باشد، مانع نکاح نیست ولی مبطل نکاح سابق است.

۳- اگر شفعی پس از ازدواج، با دفتر همسرش (رَبِیْه) زنا کند ...

- الف) موجب بطلان ازدواج او و همسرش می‌شود.
 ب) موجب بطلان ازدواج او و همسرش و حرمت ابدی میان آنها می‌شود.
 ج) تأثیری در ازدواج او و همسرش ندارد.

۱- محقق داماد، همان، ص ۱۲۱.

۲- جعفری لنگرودی، همان، ص ۷۵.

د) همسرش بر وی حرام می‌شود و باید در اولین فرصت وی را طلاق دهد.

۴- کدام عبارت صحیح است؟

- الف) زناى لاحق بر نکاح، مُبطل نکاح سابق نیست ولی زناى سابق بر نکاح، مانع نکاح لاحق خواهد بود.
 ب) زناى لاحق بر نکاح، مُبطل نکاح سابق نیست و زناى سابق بر نکاح، مانع نکاح لاحق نخواهد بود.
 ج) زناى لاحق بر نکاح، مُبطل نکاح سابق است و زناى سابق بر نکاح، مانع نکاح لاحق خواهد بود.
 د) زناى لاحق بر نکاح، مُبطل نکاح سابق است ولی زناى سابق بر نکاح، مانع نکاح لاحق نخواهد بود.

۵- زناى با مادرزن ...

- الف) موجب حرمت ابدی و بطلان نکاح همسر زانی است.
 ب) موجب بطلان نکاح همسر زانی است ولی حرمت مؤبد ایجاد نمی‌شود.
 ج) موجب حرمت ابدی و بطلان نکاح همسر زانی نیست اگرچه مجازات کیفری دارد.
 د) موجب نشر حرمت بین زانی و همسرش است ولی نکاح را باطل نمی‌کند؛ لذا زانی باید همسر خود را طلاق دهد.

پاسخنامه

۱ د ۲ ج ۳ ج ۴ الف ۵ ج

ماده ۱۰۵۶- اگر کسی با پسری عمل شنیع کند، نمی‌تواند مادر یا خواهر یا دختر او را تزویج کند.

نکته ۱: منظور از عمل شنیع در این ماده لواط است. همان‌طور که زنا موجب نشر حرمت است، لواط نیز در مواردی ایجاد حرمت می‌کند!

نکته ۲: حرمت نکاح ناشی از لواط صرفاً محدود به فاعل بوده و دختر، خواهر و مادر فاعل بر مفعول حرام نمی‌شوند.

نکته ۳: برخی، نظر به اینکه در روایات وارده از کلمه‌ی «رجل» برای فاعل استفاده شده و این کلمه ظهور در بالغ دارد، اعتقاد دارند که اگر شخص نابالغی با دیگری لواط کند، این لواط موجب نشر حرمت نیست.^۱ در مقابل برخی دیگر نشر حرمت را یک حکم وضعی دانسته‌اند که بلوغ در آن تأثیری ندارد.^۲ ظاهر قانون مدنی که از عبارت «کسی» استفاده می‌کند مؤید نظر اخیر است.

نکته ۴: ضرورتی ندارد که مفعول نابالغ باشد و لواط با بالغ نیز موجب نشر حرمت می‌گردد.

نکته ۵: تفاوتی نمی‌کند که لواط صورت‌گرفته از روی عمد، اکراه و یا شبهه باشد.

نکته ۶: ماده ۱۰۵۶ و طی با میت را شامل نمی‌شود.^۳

نکته ۷: در صورتی که شخصی با دیگری لواط کند، مادر، خواهر و دخترِ رضاعیِ مفعول نیز بر

۱- محقق داماد، همان، ص ۱۳۰.

۲- جعفری لنگرودی، همان، صص ۸۵-۸۶.

۳- همان‌جا.

فاعل حرام می شوند.

نکته ۸: حکم موضوع ماده ۱۰۵۶ صرفاً محدود به شخص فاعل است؛ لذا فرزندان پسر وی می توانند با مادر، دختر و خواهر مفعول ازدواج کنند.

نکته ۹: هرگاه عمل شنیع مزبور بعد از عقد نکاح باشد موجب حرمت و انفساخ نکاح سابق نمی شود. بنابراین اگر شخصی با برادرزن خود لواط کند، این امر موجب جدایی وی از همسرش نمی گردد.

نکته ۱۰: اگر زوج اقرار کند که با برادر زوجه پیش از نکاح، لواط کرده است، این اقرار فقط درباره‌ی زوج مؤثر است؛ زوج از زنش جدا می شود و از او ارث نمی برد لکن زوجه از او ارث می برد.^۱

۱- اگر شفصی با دیگری لواط کند ...

الف) نمی تواند با خواهر، مادر و دختر مفعول ازدواج کند؛ همچنین مفعول نیز نمی تواند با خواهر، مادر و دختر فاعل ازدواج نماید.

ب) نمی تواند با خواهر، مادر و دختر مفعول ازدواج دائم کند.

ج) نمی تواند با خواهر، مادر و دختر مفعول ازدواج کند.

د) نمی تواند با خواهر و مادر و دختر مفعول ازدواج کند؛ همچنین این ممنوعیت شامل اولاد او نیز خواهد شد.

پاسخنامه

۱ ج

ماده ۱۰۵۷-۱ زنی که سه مرتبه متوالی زوجه یک نفر بوده و مطلقه شده، بر آن مرد حرام می شود مگر اینکه به عقد دائم به زوجیت مرد دیگری در آمده و پس از وقوع نزدیکی با او، به واسطه طلاق یا فسخ یا فوت، فراق حاصل شده باشد.

ماده ۱۰۵۸-۱ زن هر شخصی که به نه طلاق که شش‌تای آن عدی است مطلقه شده باشد، بر آن شخص حرام مؤبد می شود.

نکته ۱: طلاق عدی عبارت از طلاق رجعی است که شوهر در زمان عدّه، رجوع و با زن نزدیکی